

Handläggare
Märit Gunneriusson Karlström

Datum
2015-05-22

Diarienummer
UBN-2015-2480

Utbildningsnämnden

Rapport Uppföljning av pedagogisk verksamhet 2014

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden föreslås besluta

att lägga rapporten om uppföljning av den pedagogiska verksamheten i Uppsala kommun 2014 till handlingarna, samt

att översända rapporten för kännedom till kommunstyrelsen

Ärendet

Uppföljningen har genomförts 2014 inom ramen för Uppsala kommuns uppföljningssystem för pedagogisk verksamhet. Uppföljningen syftar till att ge nämnden beslutsunderlag och verksamheterna verktyg för utveckling. Uppföljningen ger möjligheter till jämförelser mellan enheter och över tid.

Rapporten bygger främst på resultat från genomförda föräldra- och elevenkäter, men innefattar även andra uppföljningsunderlag som verksamhetsredogörelser och officiell statistik. Resultat och analys har återkopplats på olika sätt, både enhetsvis och genom kommungemensamma presentationer. Rapporten är en sammanställning av de återkopplingar som gjorts, men lyfter också mer övergripande frågor. Rapporten ger nämnd och verksamheter möjligheter att använda resultaten och analyserna som underlag för utveckling.

Utbildningsförvaltningen

Birgitta Pettersson
Utbildningsdirektör

Uppföljning av pedagogisk verksamhet

2014

Innehåll

1. Inledning	3
Syfte	3
Urval och metod.....	3
Bearbetning och analys.....	4
2. Förskola	6
Tillbakablick 2013	6
2014 års uppföljning	6
Koppling till mål i BUN:s uppdragsplan 2014-2017	6
Spridning avseende positiva svar över tid	8
Spridning mellan förskolor 2014	10
Förskolans storlek, driftsform och personaltäthet.....	11
Barnens och förskolans ålder	13
Sammanfattning.....	15
3. Grundskola.....	16
Tillbakablick 2013	16
Uppföljning 2014.....	16
Kunskapsutveckling och enkätresultat inom utbildningens kvalitet.....	16
Utveckling inom arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.....	20
Sammanfattning.....	21
4. Gymnasieskola.....	23
Tillbakablick 2013	23
2014 års uppföljning	23
Undervisningens kvalitet	23
Demokratiska värderingar	30
Sammanfattning.....	32

1. Inledning

Rapporten är en sammanfattning av uppföljning av förskola, grundskola och gymnasieskola. Uppföljningen har genomförts 2014 av kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad inom ramen för Uppsala kommuns uppföljningssystem för pedagogisk verksamhet. Rapporten har barn och elever i fokus och utgår från skollagens krav på likvärdig utbildning där barn och elever ska kunna känna trygghet. Genom att systematiskt följa upp all pedagogisk verksamhet, från förskola till vuxenutbildning, oavsett huvudman, skapas en likvärdig bedömning av verksamheterna i Uppsala kommun. Vuxenutbildning, SFI och fritidsverksamhetens uppföljning redovisas inte i denna rapport utan genom återkoppling direkt till verksamheterna.

Den omorganisation av kommunens utbildningsförvaltning som genomförts har bidragit till att föreliggande rapport kommer senare än vanligt.

Syfte

Syftet med uppföljningen är att ge verksamheterna verktyg för utveckling, att ge nämnderna beslutsunderlag och att ge medborgarna underlag för att göra väl underbyggda val. Uppföljningen ger möjligheter till jämförelser både inom och mellan verksamheter och över tid.

Urval och metod

Rapporten bygger främst på resultat från genomförda föräldra- och elevenkäter, men innefattar även andra uppföljningsunderlag som verksamhetsredogörelser från Skolinspektionens tillsyn av Uppsala kommuns pedagogiska verksamhet och officiell statistik. Uppföljningen behandlar tre områden: undervisningens kvalitet, delaktighet och arbetet mot diskriminering och kränkande behandling (benämns emellanåt likabehandling). I tidigare rapporter har begreppet systematiskt kvalitetsarbete använts men från och med 2014 används istället begreppet undervisningens kvalitet.

Följande grupper har svarat på enkäter:

- föräldrar med barn i förskolan
- elever i fritidshem, årskurs 2 och 3
- elever i grundskolans årskurs 5 och 8
- elever i gymnasieskolans årskurs 2
- barn, ungdomar och personal i fritidsverksamheten
- studerande i vuxenutbildning och SFI

När det gäller de kommunala grundskolorna har samtliga årskurser och klasser svarat på några utvalda enkätfrågor. Samtliga enkätfrågor är i möjligaste mån lika formulerade så att de blir möjliga att jämföra med varandra.

Flera av enkätfrågorna är samordnade med Sveriges kommuner och landsting (SKL) som använder frågorna för nationella jämförelser. Frågorna har också inspirerats av enkätfrågor som Skolinspektionen ställer i samband med sin tillsyn. Enkätfrågorna har testats på elever i årskurs 2, 3 och 5 och av en referensgrupp med personal från samtliga skolformer, både kommunala och fristående.

Bearbetning och analys

ENKÄTER I analysen av enkätsvaren är det främst andelen positiva svar som används. Som positiva svar räknas både svarsalternativet ”stämmer helt och hållet” och ”stämmer ganska bra.” En analys har gjorts av vet ej-svaren för att få en bild av vilka påståenden som haft en hög andel sådana svar. I vissa påståenden används de negativa svaren ”stämmer inte alls” och ”stämmer ganska dåligt”, detta gäller främst de påståenden som formulerats negativt och där negativa svar således kan tolkas positivt. Ett exempel är påståendet ”I min skola förekommer kränkande behandling”.

KVARTILER I analysen delas enkätsvaren inte sällan in i kvartiler, det vill säga de 25 procent av enheterna som har högst respektive lägst andel positiva enkätsvar. Med enkätresultaten som utgångspunkt görs sambandsanalyser med andra uppföljningsresultat, exempelvis kunskapsresultat. I enkäterna ingår bakgrundsfrågor som möjliggör analyser utifrån till exempel kön, om man är född i Sverige eller utomlands, eller vilket gymnasieprogram man går i.

SVARSFREKVEN Enheter med en svarsfrekvens under 45 procent och/eller färre än tio svarande räknas bort för att få tillförlitliga resultat.

Tabell 1.1: Svarsfrekvens enkäter, uppföljning 2014

Verksamhet	Svarsfrekvens enkät
Förskola	59%
Grundskola	
Fritidshem	89%
Årskurs 5	95%
Årskurs 8	83%
Gymnasiet åk 2	71%

OFFENTLIG STATISTIK Det är främst statistik från Skolverket som används vid jämförelse och som redovisas i rapporten. Uppgifterna har skolor och kommuner själva lämnat in till Skolverket. Eftersom uppgifterna presenteras på skolnivå kan man följa en enskild skolas resultat över tid.

Exempel på statistik från Skolverket är betygsresultat och andel behöriga till gymnasie- respektive högskolestudier. Statistik från SCB och kommunens elevadministrativa system Extens har också använts.

ANVÄNDNING OCH ÅTERKOPPLING AV RESULTATEN En viktig utgångspunkt är att verksamheterna själva ges möjlighet att använda resultaten, därför görs återkopplingar på olika sätt. Enhetsansvariga fick den egna enhetens enkätresultat och de sammantagna enkätresultaten för kommunen i början av maj 2014. Under den senare delen av hösten bjöds verksamheterna in till gemensamma återkopplingsmöten där övergripande resultat och analyser presenterades. Resultaten för de frågor som ingår i SKL:s öppna jämförelser används i Uppsala kommuns webbtjänst Hitta & jämför. Den politiska utbildningsnämnden tar del av resultaten i form av denna rapport, resultatredovisning i bokslut och via presentation i nämnderna.

STYRNING FRÅN HUVUDMAN TILL KLASSRUM Efter fem år med Skolinspektionen har myndigheten genomfört regelbunden tillsyn av alla skolor i Sverige och även besökt en lång rad skolor i samband med kvalitetsgranskningar. De erfarenheter man gjort har sammanfattats i en rapport med titeln ”Från huvudmannen till klassrummet – tät styrkedja för förbättrade kunskapsresultat.” I sammanfattningen påtalar man behovet av att fokusera på undervisningen för att skolan ska lyckas med sitt uppdrag. För att kunna utveckla undervisningen så att den blir bra för alla elever måste

också klassrumsdörren vara öppen och rektor ha god kunskap om den undervisning som ges i skolan. Detsamma gäller huvudmannen som har det övergripande ansvaret för att skapa goda förutsättningar för skolverksamheten. Ett viktigt led i det arbetet är att ha välfungerande system för både ta hand om och kunna analysera den information man tar in. Enligt Skolinspektionen är uppföljning och analys inte sällan en svag länk. Nio av tio huvudmän behöver utveckla både sin kunskap om de nationella målen och om sin egen verksamhet samt, inte minst, hur resultaten ska analyseras, både på en övergripande nivå och när det gäller specifika skolor och verksamheter. Ytterligare ett utvecklingsområde för huvudmännen är att analysera vilken effekt resursfördelningen får på verksamheternas resultat.¹ Föreliggande rapport är ett led i arbetet med att stärka såväl huvudmannens som verksamheternas förutsättningar att analysera resultaten. Eftersom systemet för uppföljning använts under flera år ges möjlighet att göra jämförelser över tid, något som bidrar till mer nyanserade bilder av verksamheterna.

SYNPUNKTER FRÅN OECD Under hösten 2014 presenterade OECD preliminära resultat av sin genomgång av det svenska skolsystemet och orsaker till de försämrade kunskapsresultat som kunnat konsatteras de senaste åren. I presentationen lyftes bland annat oklarheter i ansvarstagandet för resultaten i skolan men också behov av att stärka likvärdigheten, att lyfta läraryrkets profession och att ha höga förväntningar på elevernas förmågor.² Slutrapporten från OECD presenterades i april 2015. I denna tydliggjordes ytterligare behovet av ett genomgripande utvecklingsarbete inom den svenska skolan, med ökade krav på lärarutbildningarna och att samtliga elever behöver känna att det finns höga förväntningar på dem. I det arbetet ingår bland annat att skapa miljöer där skolan tas på allvar.³

¹ Skolinspektionen, *Från huvudmannen till klassrummet – tät styrkedja för förbättrade kunskapsresultat*, s. 6f och 36ff

² The OECD-Sweden education policy review, presentation, Stockholm 21 oktober 2014

³ I OECD:s slutrapport beskrivs bland annat hur svenska elever i högre grad än i andra europeiska länder kommer försent till lektionerna och man sammanfattar också intrycken med att svenska skolor inte utmanar eleverna till att nå sin fulla potential. (OECD: *Improving schools in Sweden. An OECD perspective*, s 35 och 37.)

2. Förskola

Tillbakablick 2013

Uppföljningen 2013 visade att förskoleverksamheten i Uppsala överlag fick ett gott betyg av de föräldrar som svarat på enkäten. De jämförelser som gjordes visade samtidigt på områden där likvärdigheten kan förbättras. Skillnaden mellan gruppen förskolor där föräldrarna är mest positiva och gruppen förskolor där föräldrarna är minst positiva har ökat något över tid. Den fråga där de största skillnaderna återfinns är om förskolorna anpassar sina öppettider efter föräldrarnas behov. I den grupp förskolor där lägst andel föräldrar svarar positivt på påståendet om öppettider svarar nästan hälften av föräldrarna negativt. En orsak till missnöjet kan vara föräldrars ökade behov av antal timmar barnomsorg.

Förskolor som kan dokumentera barns utveckling har också föräldrar som generellt upplever en högre kvalitet än övriga enheter. I de förskolor där föräldrarna svarar mest positivt på påståendet att de får bra information om barnets utveckling, svarar föräldrarna också i betydligt högre utsträckning positivt på påståendet att personalen utvecklar barnens språkliga och matematiska förmåga. En framgångsfaktor för att nå hög kvalitet i arbetet med språk och matematik kan alltså vara förmågan att systematiskt dokumentera barnens utveckling.

En jämförelse av enkätresultaten visar att spridningen mellan hur föräldrar till flickor respektive pojkar svarat på enkäten är stor inom vissa förskolor. En framgångsfaktor för att motverka traditionella könsmonster är att synliggöra normer i verksamheten. I de förskolor som har stora skillnader i hur föräldrar till flickor respektive pojkar uppfattar verksamheten kan ett arbete med synliggörande av normer vara ett sätt att utveckla verksamheten.

2014 års uppföljning

Uppföljningen 2014 baseras på enkäten till föräldrar med barn placerade på förskola och i pedagogisk omsorg. 2012 kompletterades detta med verksamhetsredogörelser och 2013 med en enkät för egenkontroll som resultaten på föräldraenkäten jämfördes mot. För år 2014 finns inget sådant jämförelsematerial. Istället jämförs resultaten på enkäten över tid och mot olika bakgrundsparametrar. En diskussion om olika samband förs också.

Koppling till mål i BUN:s uppdragsplan 2014-2017

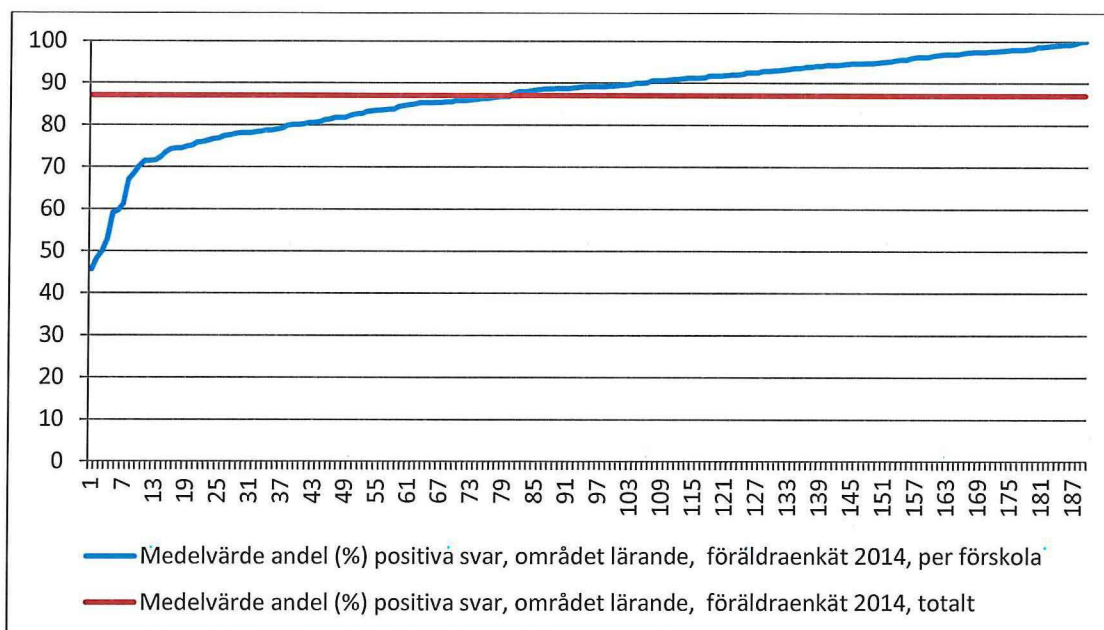
LÄRANDE Nämnden ser lärandet i förskolan som en viktig grund för fortsatt skolframgång och har därför satt upp effektmålen *Barns och elevers lärande i förskolan och i de tidiga skolåren ökar deras möjligheter att nå kunskapskraven i åk 3, Barns och elevers lust att lära ökar genom att deras möjligheter, initiativ och idéer tas tillvara och Förväntningarna på alla elevers resultat är höga.*

Generellt sett har resultatet för frågorna i föräldraenkäten som rör barns lärande ökat. Barns och elevers lust att lära ser därmed kanske ut att öka. Fler föräldrar med barn i förskolan (87 procent) än tidigare upplever att personalen stimulerar barnens lust att lära och att de uppmuntras till samarbete. 88 procent av föräldrarna anser nu att personalen i förskolan förväntar sig att barnet kan lära sig nya saker och 89 procent anser att personalen i förskolan stimulerar barnets lust att lära. 87 procent av föräldrarna anger även att de vet vad förskolan vill med sin verksamhet och 82 procent tycker att de får bra information om hur barnet utvecklas. 84 procent anser att personalen i förskolan hjälper barnet att utveckla sitt språk och 77 procent att de hjälper barnet att utveckla sin matematiska förmåga. 90 procent anser att personalen i förskolan ger barnet det stöd som det behöver. Sammantaget ger detta en positiv bild av utvecklingen i kommunen.

Samtidigt minskar andelen förskollärare i de kommunala förskolorna vilket kan betyda sämre förutsättningar för att bedriva en pedagogisk verksamhet av hög kvalitet. Andelen förskollärare i fristående förskolor är dessutom lägre än i de kommunala. Det finns också stora skillnader mellan förskolor i antal barn per förskollärare och avseende personaltäthet. Det går inte att uttala sig om kvalitetsskillnader i verksamheten, beroende på personalsammansättning, utifrån kommunens eget underlag. Forskning visar dock att det finns ett samband mellan å ena sidan högre andel förskollärare och lägre antal barn per förskollärare, och å andra sidan högre kvalitet i utbildningen.

Även om resultaten i föräldraenkäten generellt pekar på en positiv utveckling finns det stora skillnader mellan olika förskolor. I diagrammet nedan visas en bild över spridningen mellan förskolor baserat på medelvärden för svaren på frågorna ovan, som handlar om lärande.⁴ Endast förskolor med tillräckligt många svar (svar från föräldrar till minst 45 procent av barnen) på enkäten finns med i sammanställningen.

Diagram 2.1: Spridning mellan förskolor utifrån frågor om lärande i föräldraenkäten 2014.

Snittet (87 procent) för samtliga förskolor baserat på dessa frågor framgår också. Diagrammet säger oss att de flesta förskolor befinner sig ovanför snittet men att det finns ett mindre antal förskolor som drar ned medelvärdet i hög grad.

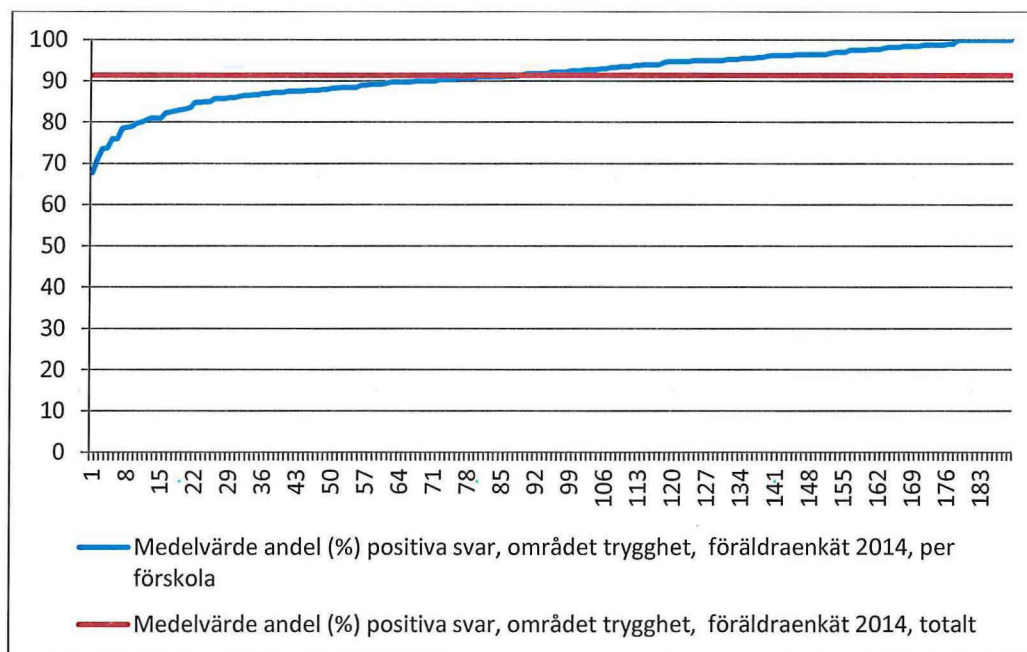
TRYGGHET Det är av största vikt att barn är trygga i förskolan liksom att elever är trygga i skolan. Föräldrar ska också känna sig trygga när deras barn är i förskolan. Nämnden har därför satt upp effektmålen *Eleverna upplever ett medvetet arbete för likabehandling och mot kränkande behandling i skolan och i fritidshemmet* och *Barn i förskolan och elever i skolan och i fritidshemmen vistas i verksamheter präglade av en kultur med nolltolerans mot trakasserier och kränkningar*.

⁴ Jag vet vad mitt barns förskola vill med sin verksamhet.
Förskolan ger mitt barn det stöd som det behöver.
Jag får bra information om hur mitt barn utvecklas på förskolan.
Förskolan stimulerar mitt barns lust att lära.
Personalen på mitt barns förskola förväntar sig att mitt barn kan lära sig nya saker.
Förskolan uppmuntrar barnen att samarbeta med varandra.
Personalen hjälper mitt barn att utveckla sitt språk.
Personalen hjälper mitt barn att utveckla sin matematiska förmåga.

Resultaten på relevanta indikatorer har ökat något jämfört med föregående år. Enligt föräldraenkäten uppger 98 procent av föräldrarna att deras barn trivs i förskolor och familjedaghem. Föräldrarna är också i allmänhet trygga med att ha sina barn i verksamheterna. 97 procent av föräldrarna anger att de känner sig trygga när barnet är i förskolan. 77 procent av föräldrarna anser att personalen i förskolan hanterar konflikter mellan barnen på ett bra sätt och 88 procent anser att det märks att alla barn är lika mycket värda i förskolan. Även här finns dock skillnader mellan olika förskolor.

I diagrammet nedan visas en bild över spridningen mellan förskolor baserat på medelvärden för svaren på frågorna ovan, som handlar om trygghet.⁵ Endast förskolor med tillräckligt många svar (föräldrasvar från minst 45 procent av barnen) på enkäten finns med i sammanställningen. Snittet (91 procent) för samtliga förskolor baserat på dessa frågor framgår också. Här är fördelningen mellan förskolor över och under snittet mer jämn. Ett fåtal förskolor drar ned snittet i hög grad. En möjlig tolkning av dessa siffror är att föräldrar anser att förskolor är något bättre på att ge barnen omsorg än pedagogiska utmaningar.

Diagram 2.2: Spridning mellan förskolor utifrån frågor om trygghet i föräldraenkäten 2014.

En närmare titt på spridningen kan bidra till att ge förklaringar till de mönster som framträder.

Spridning avseende positiva svar över tid

Föräldraenkäten är en totalundersökning. Alla barns föräldrar får en enkät. Svarsfrekvensen låg 2014 på 59 procent vilket är en procentenhet lägre än året innan och fyra procentenheter lägre än 2012. Totalt 6 482 svar kom in 2014. Dessa sjunkande svarsfrekvenser speglar en trend i samhället i stort när det gäller viljan att svara på enkäter.

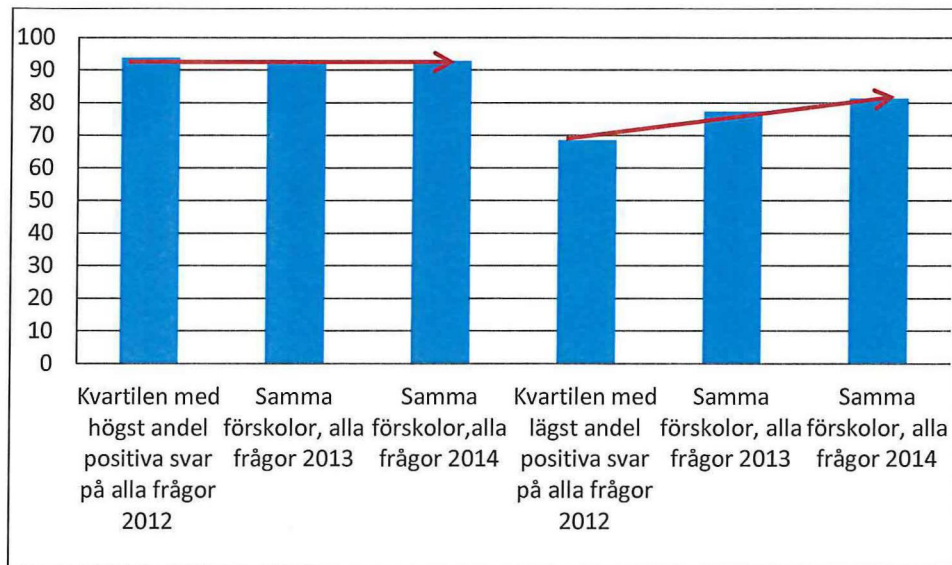
⁵ Jag känner mig trygg när mitt barn är på förskolan.

Mitt barn trivs på förskolan.

Det märks att alla barn är lika mycket värda på mitt barns förskola.

Personalen på mitt barns förskola hanterar konflikter mellan barnen på ett bra sätt.

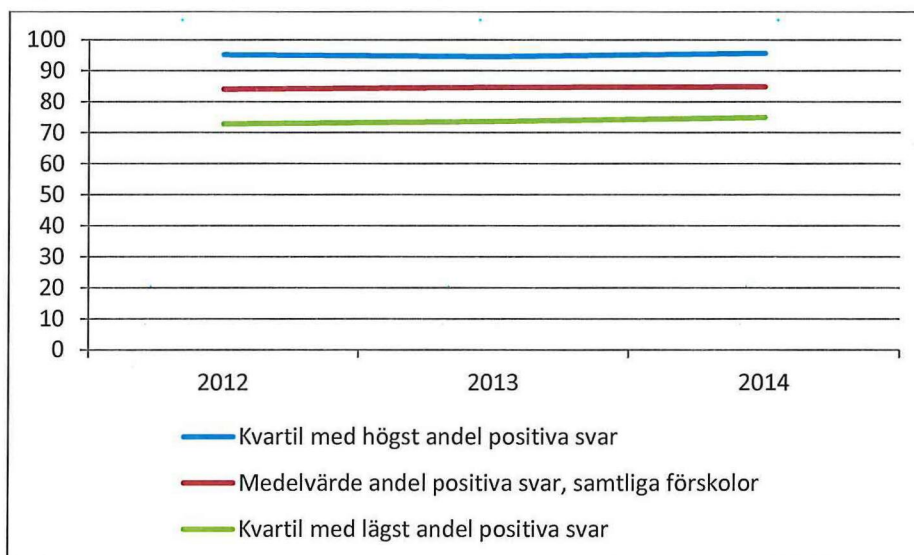
Diagram 2.3: Trend över tid på förskolor med högst respektive lägst andel positiva svar 2012.

Om man jämför förskolor som tillhörde den högsta respektive lägsta kvartilen i enkäten 2012 och följer dessa över tid så kan man se några intressanta bilder. Kvartilen förskolor med högst resultat ligger konstant kvar på samma höga nivå över tid. De förskolor som tillhörde den lägsta kvartilen 2012 har däremot höjt sina enkätresultat från i medeltal 68 procent till 81 procent, en ökning med 13 procentenheter.

Samtidigt kvarstår spridningen mellan förskolorna i stort sett på samma nivåer. Bilden nedan visar den högsta och lägsta kvartilen samt medelvärdet för alla förskolor över tid. Resultaten för enkäten 2011 har uteslutits då utformningen av den enkäten i hög grad skiljer sig åt från enkäterna 2012-2014.

Diagram 2.4: Trend över tid avseende spridning av andel positiva svar 2012-2014.

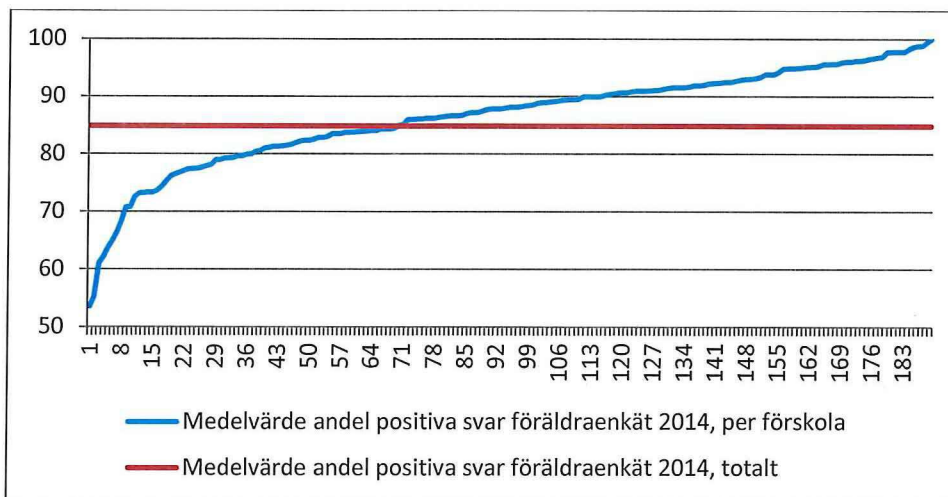

Detta betyder att förskolorna i den översta kvartilen i stort sett är desamma 2014 som 2012 medan en stor del av förskolorna i den lägsta kvartilen bytts ut mot förskolor från mellanskiktet som sänkt sina resultat. Vad detta beror på går dock inte uttala sig om utifrån det befintliga materialet.

Spridning mellan förskolor 2014

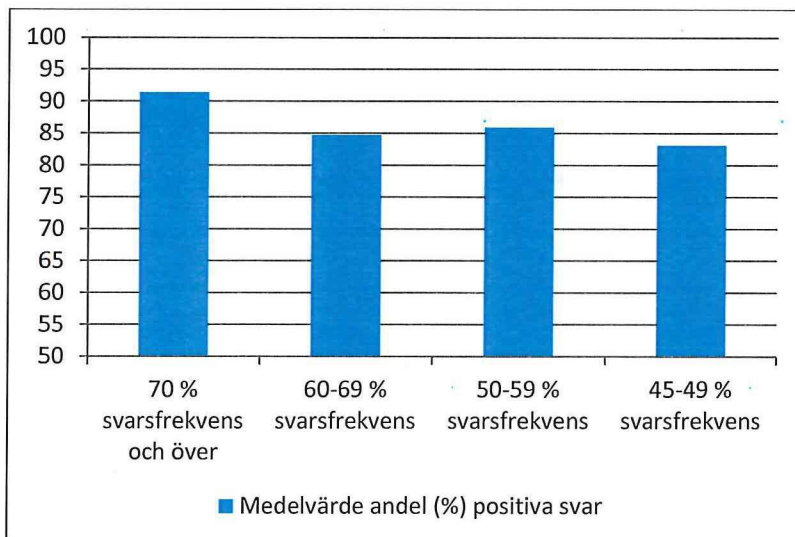
Spridningen i andel positiva svar mellan olika förskolor är stor, från dryga 50 procent till 100 procent. Medelvärde 2014 var 85 procent.

Diagram 2.5: Spridning mellan förskolor utifrån samtliga frågor om trygghet i föräldraenkäten 2014.

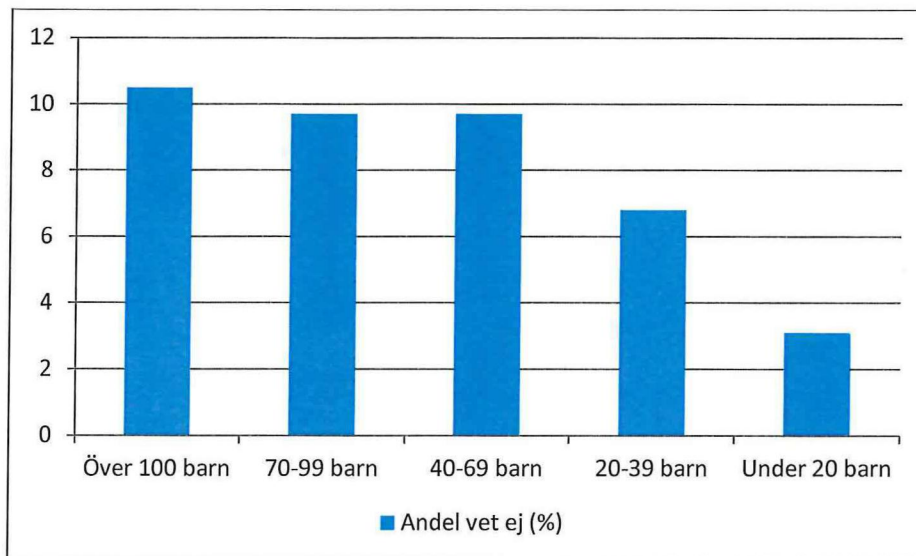
Vad spridningen beror på är svårt att veta men det går att identifiera vissa samband. Ett sådant samband är svarsfrekvens. På förskolor med högre svarsfrekvens bedömer föräldrarna förskolans kvalitet högre än på förskolor med lägre svarsfrekvens. Ju högre föräldrar anser att kvaliteten är på verksamheten, desto oftare svarar de på enkäten.

Diagram 2.6: Medelvärde andel (%) positiva svar i föräldraenkät kopplat till svarsfrekvens

Detta är också kopplat till andelen vet ej-svar som är högre ju lägre svarsfrekvensen är. Möjligen är det så att föräldrar som är osäkra på svaren väljer att inte delta i enkätundersökningen. Andelen vet ej-svar är också högre ju större förskolan är.

Diagram 2.7: Andel (%) vet ej-svar kopplat till storleken på förskolan.

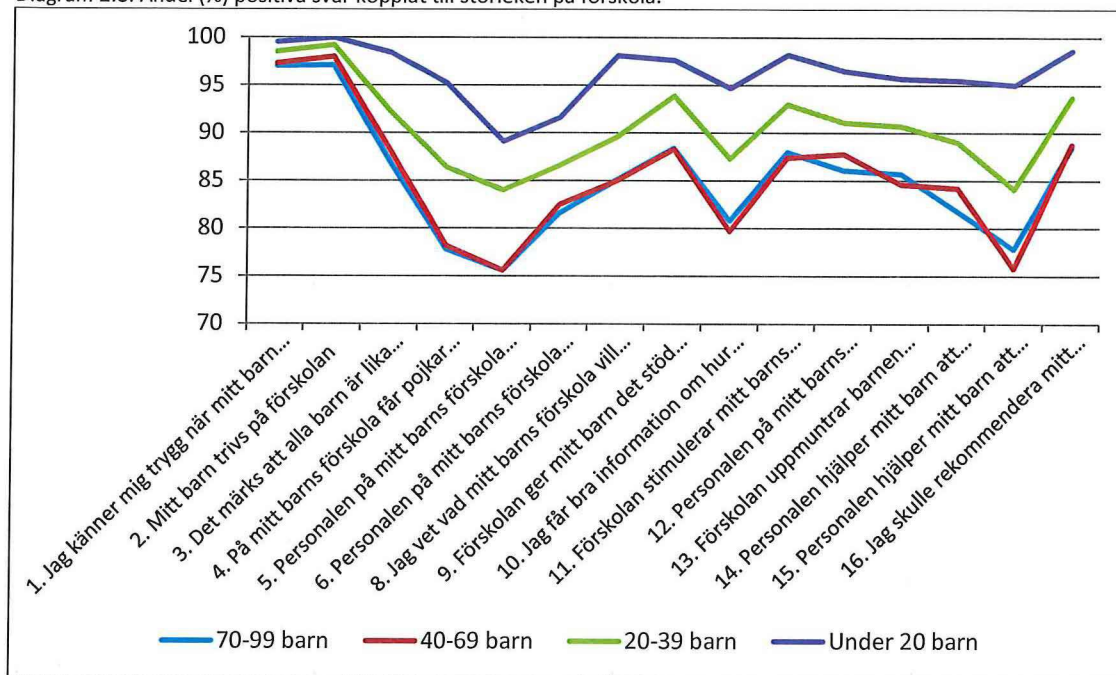
Detta skulle kunna tyda på att föräldrar till barn som är placerade på större förskolor inte har samma inblick i verksamheten som föräldrar till barn placerade på mindre förskolor.

Svarsfrekvensen är högst på föräldrakooperativen. Dessa förskolor är också de minsta och samtidigt de förskolor där föräldrar bör vara mest insatta i verksamheten eftersom de själva driver förskolan. Det är inte omöjligt att dessa föräldrar även är mer benägna att svara på enkäten och då att svara positivt eftersom detta är bra för rekryteringen av barn till förskolan. Sedan följer övriga fristående förskolor och sedan de kommunala förskolorna.

Förskolans storlek, driftsform och personaltäthet

Ju färre barn en förskola har, desto mer positiva svar lämnar föräldrarna i enkäten. De förskolor som har en svarsfrekvens om 45 procent eller högre har i diagrammet nedan delats in i fyra grupper, förskolor med under 20 barn, förskolor med 20-39 barn, förskolor med 40-69 barn och förskolor med 70 barn eller fler.

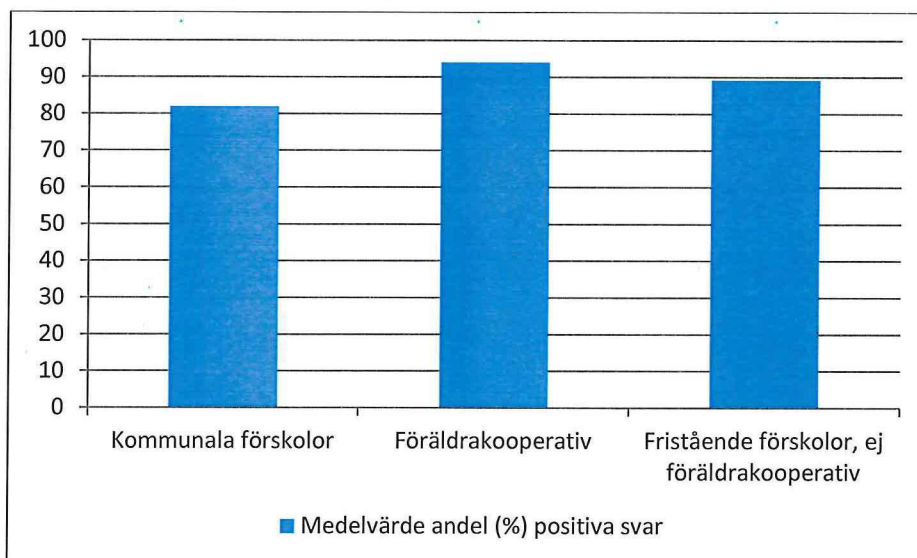
Diagram 2.8: Andel (%) positiva svar kopplat till storleken på förskola.

Jämförelsen visar att det finns ett samband mellan förskolans storlek och föräldrarnas svar. Föräldrarnas svar på de mindre (upp till 20 barn) förskolorna är betydligt mer positiva än på förskolorna med 40 barn eller fler. Förskolor med 20-39 barn ligger däremellan.

Vidare så visar en jämförelse utifrån driftsform att föräldrakooperativen har högst resultat på föräldrakänten och kommunala förskolor lägst. Fristående förskolor som inte är föräldrakooperativ ligger däremellan.

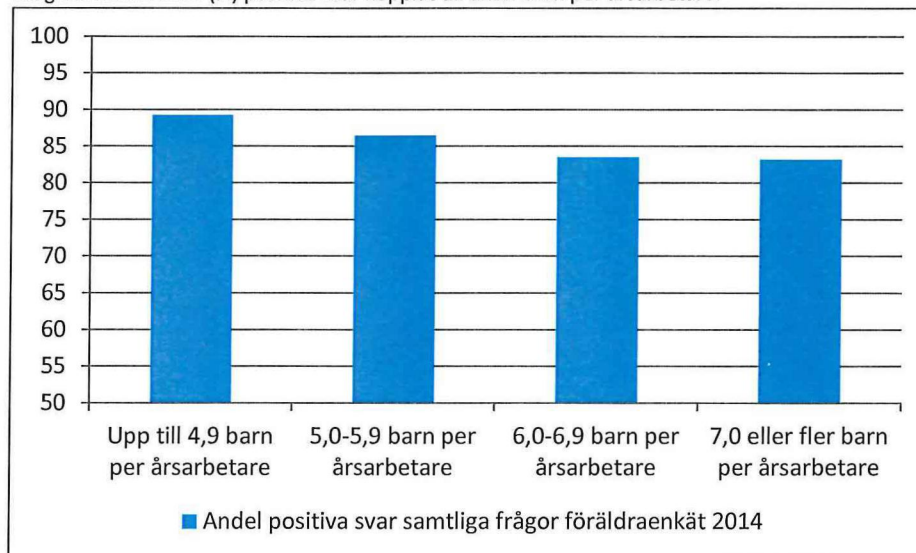
Diagram 2.9: Andel (%) positiva svar kopplat till förskolans driftsform.

På föräldrakooperativen är andelen positiva svar i medeltal 94 procent, övriga fristående förskolor 89 procent och kommunala förskolor 82 procent. Driftsform verkar alltså också påverka vilka svar föräldrar ger på enkäten; eller försiktigare uttryckt, det finns ett samband mellan driftsform och svaren på enkäten.

Det finns även ett samband mellan personaltäthet och svar på föräldraenkäten. Ju färre barn per årsarbetare som finns på en förskola desto högre resultat på föräldraenkäten.

Diagram 2.10: Andel (%) positiva svar kopplat till antal barn per årsarbetare.

På förskolor med upp till och med 4,9 barn per årsarbetare är medelvärdet för andelen positiva svar 89,6 procent medan medelvärdet i förskolor med 7 barn eller fler per årsarbetare är 83,2 procent.

Många av dessa samband samvarierar på olika förskolor men det finns också exempel på motsatsen. Så vilket samband är då det avgörande? Vilket samband är orsakssambandet? För att finna svaret på detta så har en jämförelse av variabeln storlek har gjorts mot variablerna personaltäthet och driftsform. Jämförelsen visar att förskolans storlek har större betydelse än personaltätheten på föräldrars uppskattning av förskolans kvalitet. Detta kan man se genom att mindre förskolor med lägre personaltäthet fortfarande har högre resultat än större förskolor med högre personaltäthet. Samtidigt påverkar högre personaltäthet svaren positivt. Små förskolor med högre personaltäthet har högre resultat på enkäten än små förskolor med lägre personaltäthet och samma sak gäller för stora förskolor.

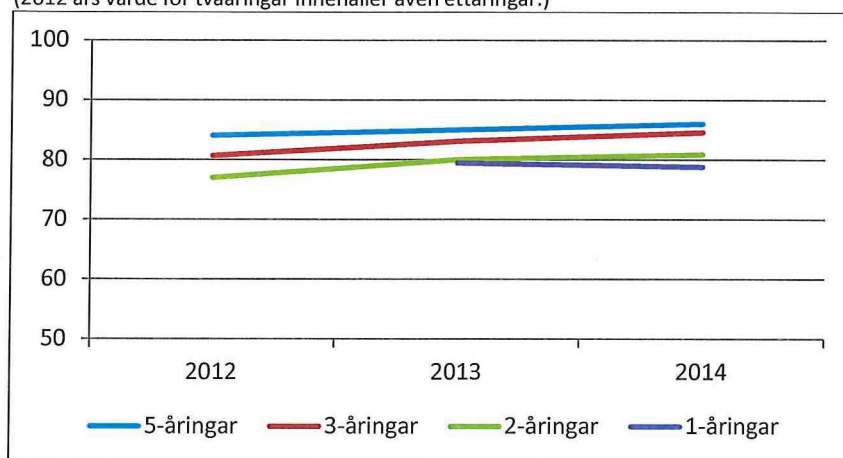
Jämförelsen visar också att driftsform har större betydelse än storlek. Exempelvis har det faktum att en förskola är ett föräldrakooperativ en större påverkan på resultatet än förskolans storlek. Stora föräldrakooperativ har högre resultat än små förskolor med annan driftsform. Samtidigt påverkar storleken även i detta fall resultaten inom de båda grupperna på så sätt att mindre förskolor får högre resultat än större inom respektive driftsform.

Det avgörande orsakssambandet för att få höga resultat på föräldraenkäten verkar alltså vara driftsform.

Barnens och förskolans ålder

Ju äldre barnet är desto högre är andelen positiva svar i föräldraenkäten. Dessa skillnader har dock minskat över tid. Diagrammet nedan visar att föräldrar till äldre barn svarar positivt i högre grad på föräldraenkäten än föräldrar till yngre barn. Man kan dock se att skillnaderna var större 2012 än de var 2014.

Diagram 2.11: Andel (%) positiva svar kopplat till barnets ålder.
(2012 års värde för tvååringar innehåller även ettåringar.)

Vad detta kan bero på kan man endast spekulera kring men det verkar troligt att föräldrar till äldre barn känner till verksamheten bättre än föräldrar till yngre barn. Denna hypotes stöds av det faktum att skillnaderna framförallt beror på att föräldrar till yngre barn väljer vet ej-alternativet i högre utsträckning än föräldrar till äldre barn. Detta får också i så fall anses vara ett positivt resultat. Det hade varit en allvarlig misstroendeförklaring mot förskolan om resultaten sjönk i takt med att barnen blev äldre samtidigt som andelen vet ej-svar minskade. En annan tänkbar förklaring till att resultaten stiger med barnens ålder kan vara att föräldrar till äldre barn har andra förväntningar på sina barn och på vad förskolan ska ge barnet i dess utveckling och lärande. Kanske man inte tänker att en tvååring kan lära sig matematik i förskolan men har förhoppningar om att femåringen ska lära sig att läsa.

Det finns också ett samband mellan hur gammal en förskola är och andelen positiva svar, där föräldrar på äldre förskolor upplever verksamheten mer positivt än föräldrar på mer nystartade förskolor. Som exempel kan tas att förskolor startade 2012 hade 12 procentenheters högre resultat på enkäten än förskolor startade 2013. Detta kan bero på att det kan ta ett tag för nystartade förskolor att komma igång med verksamheten kopplat till den pedagogiska miljön, personalsammansättningen och samsynen på hur man vill arbeta. Till detta kommer att en nystartad förskola i allmänhet har en högre andel yngre barn än förskolor som bedrivit verksamhet under flera år. Det gör att det är svårt att ge en enkel förklaring till skillnaderna mellan nystartade och äldre förskolor. Såväl förskolans som barnens ålder ser ut att påverka enkätsvaren.

En jämförelse visar att barnens ålder har större påverkan på enkätresultatet än förskolans ålder efter det första verksamhetsåret. Ålderssammansättningen på barngrupperna våren 2014 var i stort sett lika i förskolor startade 2013 och 2012. Förskolorna som startade 2013 hade dock ca 10 procent fler tvååringar än förskolorna med startår 2012 (33,8 mot 24,1) och förskolorna som startade 2012 hade ca 10 procent fler treåringar än förskolorna med startår 2013 (32,2 mot 23,9). Om man tittar på enkätresultat utifrån barnets ålder så är föräldrar till treåringar i snitt 4 procentenheter mer positiva till förskolornas arbete än föräldrar till tvååringar. Därmed finns en viss förklaring till de högre resultaten för en förskola startad 2012 jämfört med en förskola startad 2013 i ålderssammansättningen på barnen. Detta förklarar dock inte hela skillnaden på 12 procentenheters skillnad. Slutsatsen blir då att nystartsproblem avspeglar sig i resultaten det första året..

Sammanfattning

Spridningen i resultat på föräldraenkäten mellan olika förskolor kan ha många olika orsaker som inte alltid behöver ha att göra med verksamhetens kvalitet. Utifrån enkätresultaten och jämförelserna mot olika bakgrundsvariabler kan man ställa upp olika hypoteser.

1. Den pedagogiska kvaliteten påverkar inte föräldrarnas svar i lika hög utsträckning som andra faktorer (exempelvis personaltäthet och gruppstorlek) som föräldrarna har större kunskap om.

Hypotesen ställs upp eftersom enkätresultaten på förskolor med högre andel förskollärare är lägre än på förskolor med lägre andel förskollärare och också stöds av övriga samband man kan observera. Verksamhetens storlek och driftsform påverkar föräldrarnas enkätsvar men det finns inget som tyder på att verksamhetens kvalitet skulle vara sämre på en stor förskola än på en liten eller bättre på ett föräldrakooperativ än på en förskola med annan driftsform. En konsekvens av denna slutsats är att det är ännu viktigare för större förskolor än mindre att arbeta för att ge föräldrar tydlig information och inflytande.

Det är dock inte så att föräldraenkäten inte säger någonting om verksamhetens kvalitet men man måste vara försiktig när man tolkar resultaten. Ett sätt att använda resultaten kan då vara att jämföra förskolor med liknande bakgrundsvariabler mot varandra istället för att jämföra förskolor med olika bakgrundsvariabler mot varandra. Det kanske är helt ointressant för ett föräldrakooperativ med 22 barn att jämföra sina resultat mot en kommunal förskola med 177 barn. En sådan förskola vinner mer på att jämföra sig mot andra föräldrakooperativ i samma storlek. Det kan också finnas intressanta signalvärden i om en förskola som borde ha höga resultat utifrån bakgrundsvariablerna istället har låga resultat eller tvärtom, om en förskola som borde ha låga resultat istället har höga.

2. På en mindre förskola eller på ett familjedaghem får föräldrar bättre överblick över verksamheten och vet vad som pågår.

Detta stöds av att andelen vet ej-svar är absolut lägst på små förskolor. Svarsfrekvensen på de små förskolorna är också betydligt högre än på större förskolor och föräldrarna svarar i större utsträckning positivt på frågorna. Det ligger nära till hands att anta att föräldrar föredrar mindre förskolor vilket också stöds av andra undersökningsresultat. Återigen blir det värt att lyfta upp att en konsekvens av denna slutsats är att det är ännu viktigare för större förskolor än mindre att arbeta för att ge föräldrar tydlig information och inflytande så att även de får en överblick över verksamheten.

3. Föräldrar med barn på föräldrakooperativ svarar i större utsträckning positivt på enkäten för att de "känner för" verksamheten i större utsträckning, snarare än att den har en högre kvalitet.

Detta stöds av att föräldrakooperativen har lägre andel förskollärare än andra förskolor och av det faktum att det i övrigt inte går att visa att verksamhetens kvalitet skulle vara bättre på ett föräldrakooperativ än på en förskola med annan driftsform. Föräldrakooperativen är samtidigt de förskolor där föräldrarna bör vara mest insatta i verksamheten eftersom de själva driver förskolan och som tidigare lyfts är det inte omöjligt att dessa föräldrar också är mer benägna att svara på enkäten och då att svara positivt eftersom detta är bra för rekryteringen av barn till förskolan.

För att komma åt kvaliteten i förskolorna i kommunen skulle föräldraenkäten behöva kompletteras med ytterligare material. Den verksamhetsredogörelse som genomfördes 2012 bör följas upp. Det skulle också vara intressant med en enkät till förskolepersonal och förskolechefer som handlar om verksamheten och hur den bedrivs. Dessa resultat skulle förutom att ge en bild av kvaliteten på förskolorna även korskoras mot resultaten på föräldraenkäten vilket skulle kunna ge underlag för intressanta analyser.

3. Grundskola

Tillbakablick 2013

Uppföljningen 2013 visade att graden av elevinflytande har skapat olika kulturer i Uppsalas skolor. Bland annat visades ett positivt samband mellan hur eleverna svarade på påståenden om delaktighet och i vilken utsträckning man upplevde nyfikenhet och lust att lära.

I rapporten uppmärksammades också bättre kunskapsresultat hos elever i skolor där enkätresultaten pekade på en sammanhållen och tydlig kultur mellan fritidshem och skola. Fritidshemmen skulle utifrån dessa resultat i högre grad kunna bidra till att stimulera barnens utveckling och lärande.

När det gäller elevernas trygghet visade uppföljningen att när eleverna får vara delaktiga i arbetet mot diskriminering och kränkande behandling svarar de i mycket högre grad att deras skola präglas av att alla är lika mycket värda.

Uppföljning 2014

Det uppföljningssystem som beskrivs inledningsvis har använts sedan 2011, något som nu gör det möjligt att göra jämförelser över tid. Med 2014 års uppföljning har möjligheten getts att kunna göra jämförelser mellan enkätresultat och kunskapsresultat även på klassnivå när det gäller de kommunala skolorna.

Kunskapsutveckling och enkätresultat inom utbildningens kvalitet

Elevernas kunskapsresultat i Uppsala ökade 2014 betydligt mer än i riket. Det genomsnittliga meritvärdet var 12 poäng högre för Uppsalas elever än för landet som helhet. Den största ökningen kan ses när det gäller andelen elever som når målen i alla ämnen. 2014 var det 83 procent som nådde målen i Uppsala jämfört med 73 procent för åtta år sedan. För åtta år sedan rankades Uppsala på plats 214 av 290 kommuner, 2014 placerades kommunen på plats 55.

Fler elever än tidigare i årskurs 3 uppnådde 2014 den genomsnittliga kravnivån i de nationella proven i matematik. Samtidigt sjönk resultaten i svenska. Frågan är om läsförståelse, skriv- och räkneinläring i åk 1–3 är ett prioriterat område i alla skolor. Det finns goda möjligheter att följa upp resultat i de kommunala skolorna på klassnivå och man kan konstatera att åtminstone de kommunala skolornas resultat visar påtagliga variationer i de nationella proven mellan skolor och framför allt mellan klasser i samma skola.

Andelen elever som klarat den genomsnittliga kravnivån för samtliga delprov i de nationella proven i årskurs 6 ökade i samtliga ämnen 2014. Ökningen var störst i ämnet svenska. Den aktuella mätningen som baseras på en genomsnittlig kravnivå för de olika ämnen kan i framtiden komma att baseras på andelen elever som klarat varje enskilt delprov i varje enskilt ämne, alternativt som ett samlat meritvärde vilket kommer att påverka jämförelserna bakåt.

Elevernas lust att lära ser ut att öka. Efter en nedåtgående trend kan en försiktig ändring i positiv riktning ses i årskurs 8. Fler elever upplever lust att lära och fler anser att de får arbeta i lugn och ro. Samtidigt är det färre som anser att de uppmuntras att vara kreativa i skolan, det vill säga att de upplever i mindre utsträckning att deras möjligheter, initiativ och idéer tas tillvara. I årskurs 5 är det färre som upplever lugn och ro och lusten att lära har minskat. Varje skola har fått tillbaka sitt resultat samt det totala resultatet för kommunen. Utifrån det kan enheterna själva bilda sig en uppfattning om hur de ligger till och identifiera de egna utvecklingsområdena.

Diagram 3.1: Jämförelser andel positiva svar åk 5 2011-2014, utbildningens kvalitet

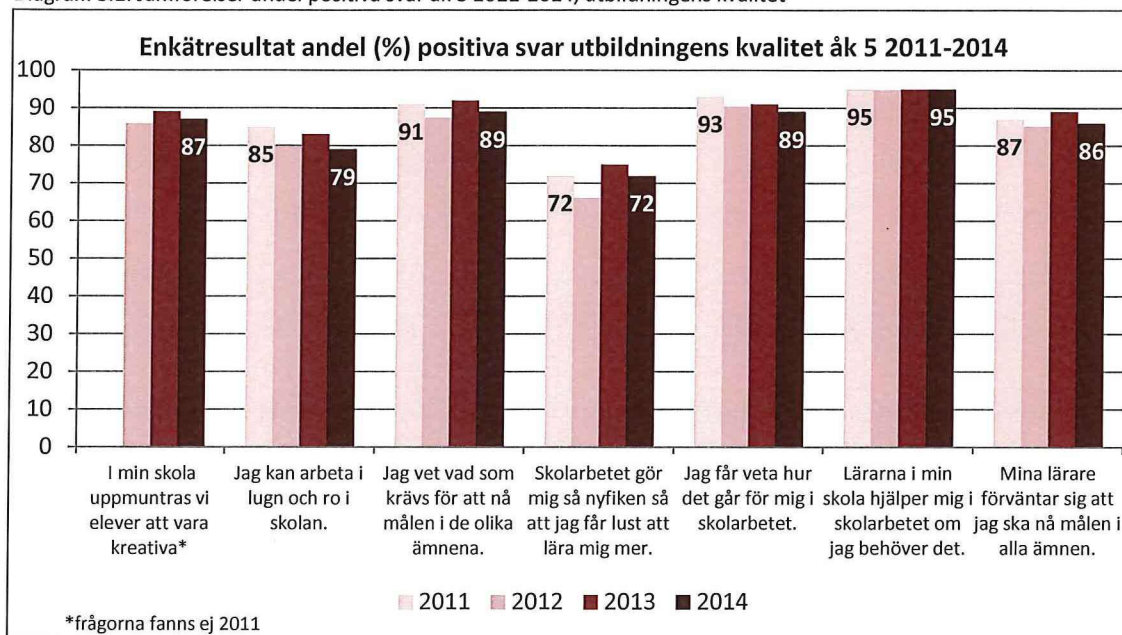
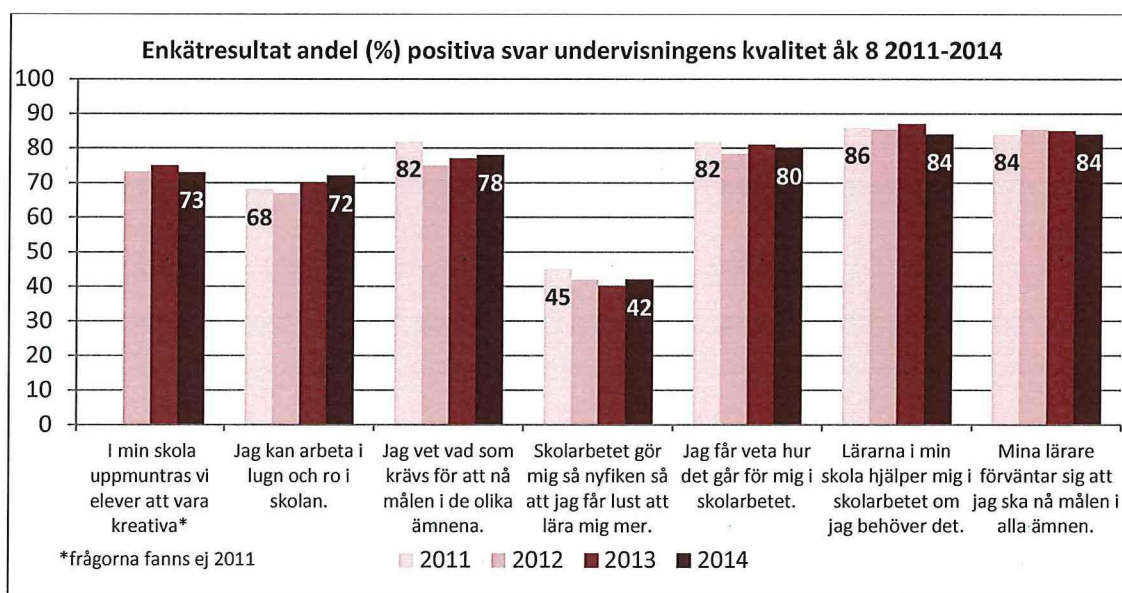

Diagram 3.2: Jämförelser andel positiva svar åk 8 2011-2014, utbildningens kvalitet

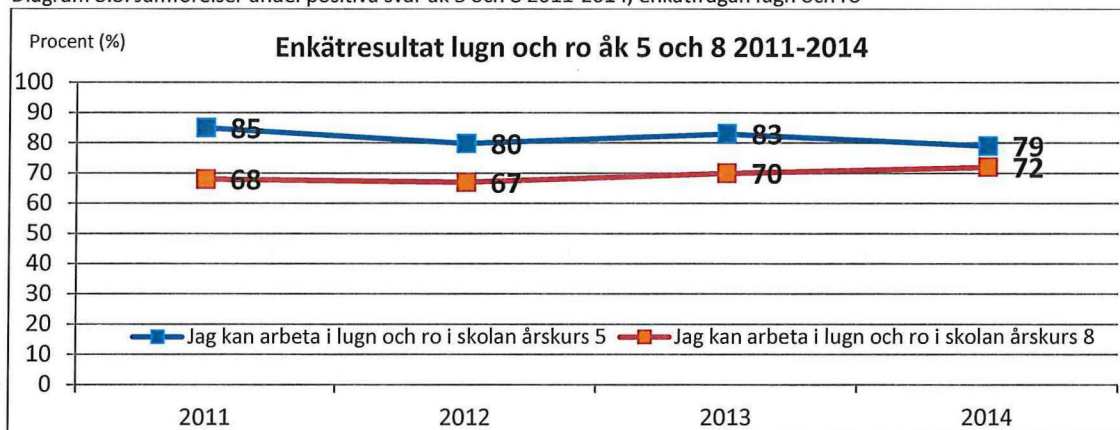

Nästan samtliga resultat som rör utbildningens kvalitet i grundskolans årskurs 5 har sjunkit både om man jämför över längre tid och mellan 2013 och 2014. Mönstret går delvis igen i resultaten för årskurs 8. Samtidigt är förändringen i de flesta fall liten. Höga förväntningar på alla elevers resultat är en känd framgångsfaktor. Analyser av de länder som har höga resultat i PISA-mätningar visar att de har höga förväntningar på varje elev och att det inte finns någon acceptans för att vissa grupper av elever halkar efter. I dessa länder är elever också införstådda med att framgång hänger ihop med den egna insatsen. Många svenska elever svarar enligt analysen av PISA-mätningen att resultaten handlar om talang, att det hänger på läraren eller på läroboken, alltså saker som eleverna själva inte kan styra över. I OECD:s slutrapport om svensk skola påtalas behovet av en attitydförändring i klassrummet, där eleverna i högre grad får möta höga förväntningar och på så sätt också bli mer

delaktiga i sina egna resultat.⁶ I enkätresultaten är det tydligt att en hög andel elever upplever att lärarna förväntar sig att eleverna ska nå målen i alla ämnen. Trots dessa resultat kan ett utvecklingsområde för Uppsalas skolor vara att ta ett steg till i förväntningarna på eleverna.

Ett område där resultaten försämrats i årskurs 5 men istället förbättrats för årskurs 8 är svaret på påståendet om huruvida man kan arbeta i lugn och ro i skolan. Behovet av en lugn skolmiljö för att kunna ägna tiden åt undervisning och lärande på ett bättre sätt lyfts också av OECD. Enligt deras rapport anger svenska elever i högre grad att det förekommer störande moment i klassrumsmiljön än genomsnittet i OECD:s undersökning.⁷

Diagram 3.3: Jämförelser andel positiva svar åk 5 och 8 2011-2014, enkätfrågan lugn och ro

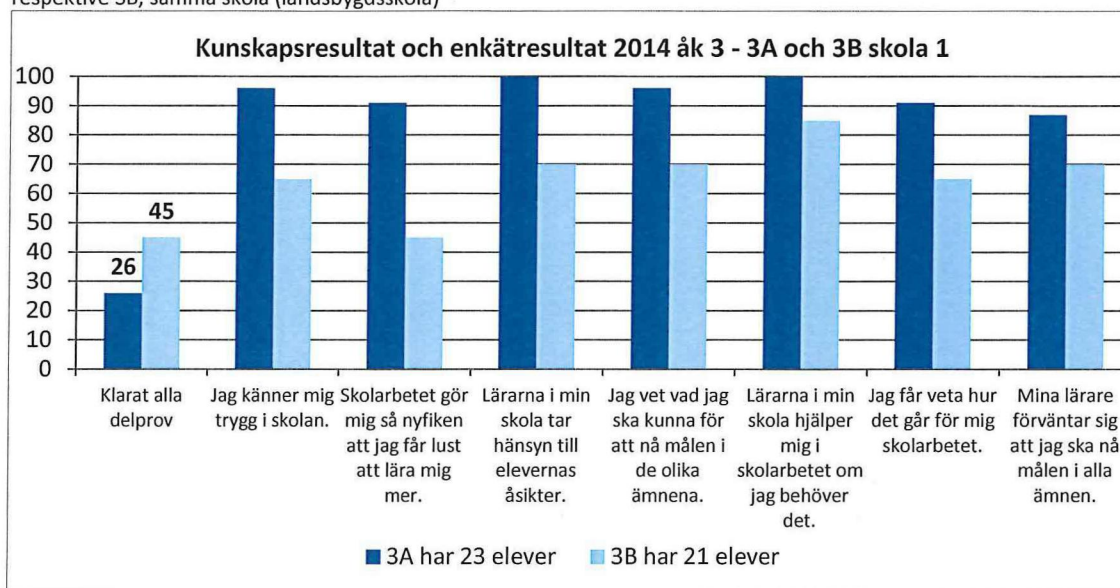
ARBETE FÖR LIKVÄRDIGHET Nio skolor låg 2014 under riksgenomsnittet för det genomsnittliga meritvärdet. Arbetet med att uppnå likvärdighet har varit ett viktigt och långsiktigt arbete för nämnden. Nämndens strukturerställning och ersättning för nyanlända ska bidra till att eleverna ska ges likvärdiga förutsättningar att nå kunskapsmålen oavsett de utmaningar skolorna har på grund av socioekonomiska skillnader. Det är fortfarande få skolor i gruppen med högst ersättning som når riksgenomsnittet för det genomsnittliga meritvärdet. Betygsskillnaden har på en övergripande nivå ökat mellan elever som har lågutbildade föräldrar och elever som har högutbildade föräldrar. Det gäller även för elever som är födda utomlands. Frågan är om användningen av den kompensatoriska resurstilldelningen används på ett sådant sätt att dessa elevgrupper som behöver mest stöd får det. En medveten resursanvändning är nödvändig för att kunna motverka den negativa utvecklingen för likvärdigheten.

Det finns stora skillnader mellan olika skolors resultat men det finns också skillnader inom skolor. Med 2014 års enkät har det blivit möjligt att jämföra såväl kunskaps- som enkätresultat på klassnivå. Några av frågorna skickades ut till samtliga årskurser och klasser i kommunala skolor. Nedan visas ett par sådana exempel som visar skillnader i resultat i de tidiga skolåren.

⁶ OECD: *Improving schools in Sweden. An OECD perspective*, s 37, 2015

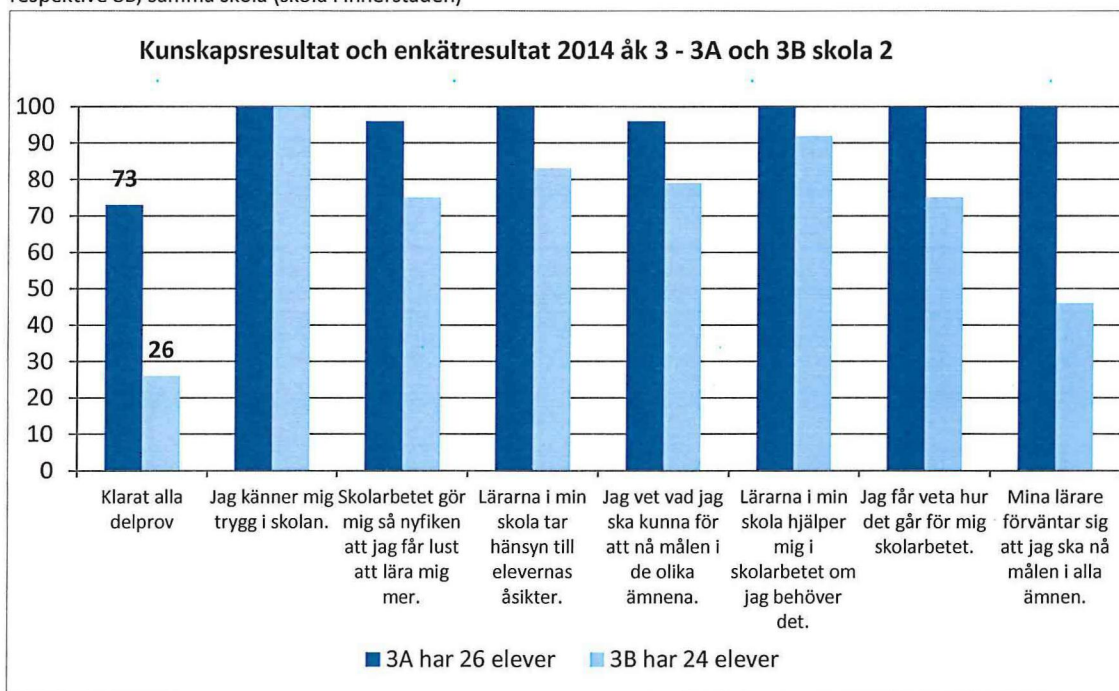
⁷ OECD: *Improving schools in Sweden. An OECD perspective*, s 35, 2015

Diagram 3.4: Jämförelser andel elever per klass som klarat samtliga nationella delprov samt enkätresultat klass 3A respektive 3B, samma skola (landsbygdsskola)

I exemplet ovan är det tydligt att resultaten mellan de båda klasserna skiljer sig åt i hög grad, både vad gäller provresultat och enkätresultat. I det här fallet har dock eleverna i den klass som svarat mest positivt på enkäten presterat betydligt sämre vad gäller de nationella proven och generellt visar de båda klasserna låga kunskapsresultat. De enkätresultat som tagits med innehåller delar från såväl området utbildningens kvalitet som likabehandling och delaktighet.

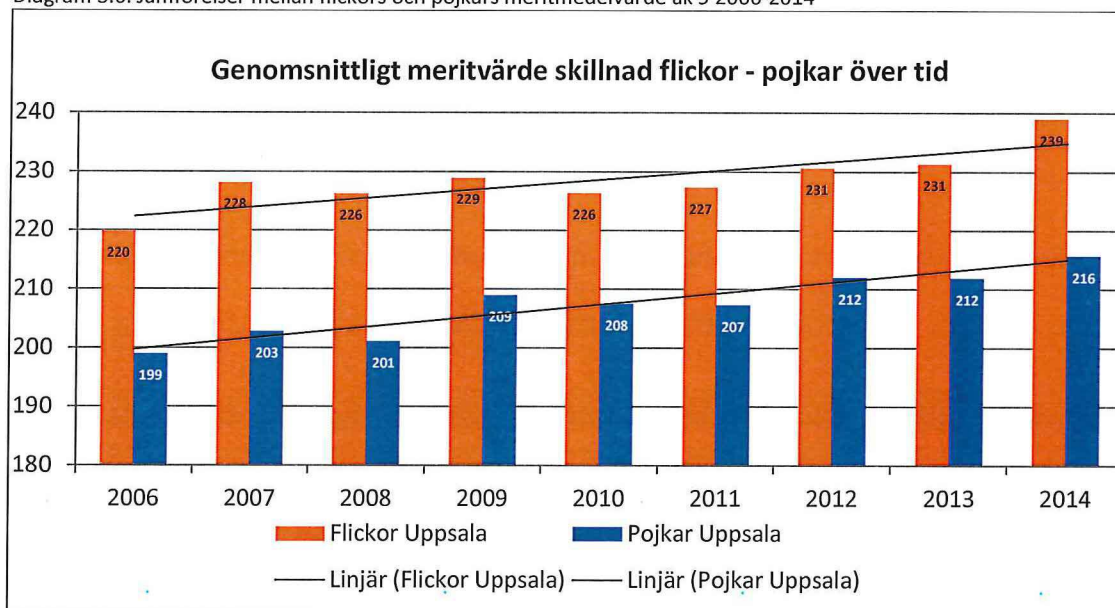
Diagram 3.5: Jämförelser andel elever per klass som klarat samtliga nationella delprov samt enkätresultat klass 3A respektive 3B, samma skola (skola i innerstaden)

I jämförelse med skola 1 på landsbygden har en av klasserna klarat de nationella proven relativt väl, medan den andra klassen visar på mycket låga resultat. Här motsvaras också skillnaden i kunskapsresultat delvis av enkätresultaten. Inte minst sticker svaren på frågan om lärarnas förväntningar ut från mönstret. I en analys av skolans resultat är det väsentligt att lyfta de skillnader som finns mellan klasser och se närmare på orsakerna till dessa skillnader. I arbetet med att skapa ökad likvärdighet inom skolan behöver jämförelser göras på många nivåer. Med fokus på positiv kunskapsutveckling är det viktigt att fokusera på de tidiga skolåren.

SKILLNADER MELLAN KÖN Flickornas genomsnittliga meritvärde har ökat mer än pojkarnas. 2013 var skillnaden 19 meritpoäng till flickornas fördel och 2014 ökade skillnaden till 23 meritpoäng. Andelen flickor som fick godkända betyg ökade från 82 till 86 procent medan pojkarnas resultat ligger kvar sedan förra året på 81 procent.

Diagram 3.6: Jämförelser mellan flickors och pojkars meritmedelvärde åk 9 2006-2014

Enligt enkätresultaten i årskurs 8 är det inte någon större skillnad mellan hur flickor och pojkar upplever att lärarna förväntar sig att de ska nå målen. Samtidigt har andelen pojkar som upplever att de går i en skola där det märks att alla är lika mycket värda ökat med fem procentenheter från 2013 till 2014, till skillnad mot flickornas resultat som är detsamma. Flickorna upplever å andra sidan fortfarande i högre grad än pojkarna att de får vara med och bestämma hur de ska arbeta med skoluppgifterna.

Utveckling inom arbetet mot diskriminering och kränkande behandling

En högre andel elever svarar positivt på påståenden som rör arbetet mot diskriminering och kränkande behandling i årskurs 8 och i fritidshemmet. Det tyder på ett medvetet utvecklingsarbete i skolorna och fritidshemmen. I årskurs 5 syns dock inte samma positiva utveckling. För två år sedan svarade 70 procent av eleverna i årskurs 8 att de gick i en skola där det märktes att alla var lika mycket värda i skolan. 2014 var andelen positiva svar 80 procent. Betydligt fler elever i årskurs 8 uppgav också att de fått vara delaktiga i skolans arbete mot diskriminering och kränkande behandling. Fortfarande svarar en hög andel av eleverna att de känner sig trygga i skolan men samtidigt visar svaren att en hög andel elever upplever en skolmiljö som inte är fri från kränkningar och att vuxna inte alltid reagerar om elever gör elaka saker mot varandra.

Fler elever i fritidshemmen svarade mer positivt än tidigare på påståendet att alla är lika mycket värda i verksamheten och betydligt fler uppgav att de fått vara med i arbetet mot diskriminering

och kränkande behandling. Även om det i årskurs 5 har skett en tillbakagång kan en generell positiv utveckling ses.

Diagram 3.7: Jämförelser andel positiva enkätsvar likabehandling åk 5 2011-2014

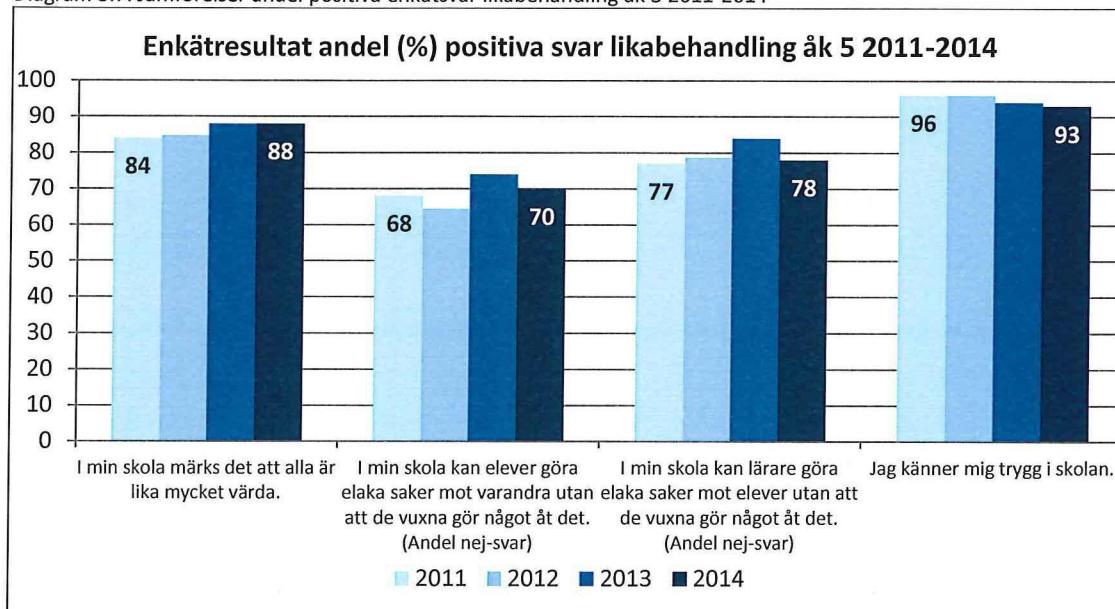
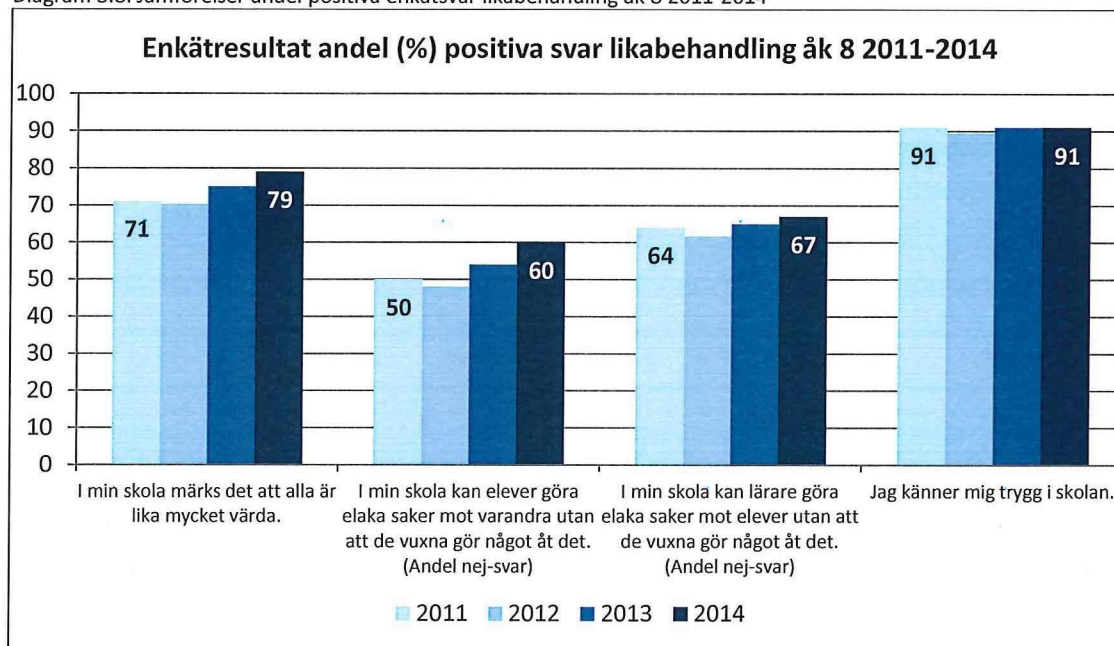

Diagram 3.8: Jämförelser andel positiva enkätsvar likabehandling åk 8 2011-2014

Enligt enkätresultaten har barn och ungdomar upplevt en allt mer främjande och förebyggande kultur i fritidsverksamheterna. Fler anser att alla är lika mycket värda och fler upplever en kultur med nolltolerans mot trakasserier och kränkningar i både fritidsklubbar och fritidsgårdar.

Sammanfattning

Elevernas kunskapsresultat ökade betydligt mer i Uppsala än i riket under 2014 det gäller såväl resultaten från årskurs nio som i lägre årskurser. Det är en glädjande utveckling. Även

enkätresultaten i årskurs 8 visar på en positiv trend. Däremot kan man inte se samma positiva utveckling vad gäller enkätresultat i årskurs 5. Om det är en trend som håller i sig återstår att se. Fortfarande är dock enkätresultaten generellt högre för årskurs 5 än för årskurs 8.

Fler av de skillnader som påtalats i tidigare rapporter kvarstår. Fortfarande har flickor betydligt högre meritmedelvärden än pojkar och i denna rapport har också skillnader mellan klasser i samma skola kunnat påvisas. Likvärdigheten är således fortfarande ett utvecklingsområde och arbetet behöver göras på flera nivåer, såväl inom skolor som på mer övergripande nivå.

4. Gymnasieskola

Tillbakablick 2013

I 2013 års uppföljning av gymnasieskolans pedagogiska verksamhet synliggjordes att likvärdigheten inom Uppsala kommuns gymnasieutbildning var ett utvecklingsområde och att arbetet behövde ske på flera fronter. De skillnader som framkom återfanns även på nationell nivå. Det gällde exempelvis skillnader i kunskapsresultat mellan flickor och pojkar liksom mellan elever på yrkesprogram och högskoleförberedande program.

En djupare jämförelse visade också att det fanns en stor variation mellan olika skolor, både vad gäller enkätresultat från eleverna och deras kunskapsresultat. Det fanns även skolor där flickor och pojkar svarat väldigt lika och där resultaten var väldigt lika i fråga om behörighet till högskolestudier. I rapporten påtalades att det kunde vara av värde att se närmare på hur dessa skolor arbetar både med sitt kunskapsuppdrag och med sitt värdegrundsuppdrag.

2014 års uppföljning

Skolverket betonar i sin lägesbeskrivning 2013 att det sedan 1990-talet skett en fördubbling av resultatskillnaderna mellan grundskolor i Sverige. Dessa skillnader påverkade inte resultaten nämnvärt för gymnasieskolan på nationell nivå fram till 2013, då den sista kullen från tidigare gymnasiesystem gick ut. Tittar man på lokal nivå i Uppsala bland kommunala gymnasieskolor kan man även där se att resultatvariationerna över tid är mycket små. Den genomsnittliga betygspoängen har under de senaste 10 åren pendlat mellan 14,2 som lägst och 14,5 som högst. (2014 var den genomsnittliga betygspoängen 14,4.) Det betyder dock inte att det saknas variationer och skillnader som är både intressanta och värdefulla att se närmare på. En sådan fördjupning görs i 2014 års uppföljning.

Undervisningens kvalitet

I OECD:s rapportering om orsaker till fallande kunskapsresultat bland Sveriges elever har man lyft några olika utmaningar Sverige står inför. En av dessa är behovet av att höja förväntningarna på

**UAN uppdragsplan 2014-2017:
Skolor och utbildningsanordnare
har höga förväntningar på eleverna**

eleverna.⁸ Höga förväntningar och tilltro till elevernas förmåga är kända framgångsfaktorer för att nå goda resultat. I OECD-rapporten lyfts också behovet av att öka likvärdigheten mellan skolor, där utvecklingen de senaste åren istället gått mot större skillnader. Skolverket har tidigare också påtalat tendenser till att mer studiemotiverade elever samlas vid vissa skolor.⁹ En sådan segregering kan bidra till att

skapa olika studiekulturer på olika skolor som tenderar att öka skillnaderna ytterligare.

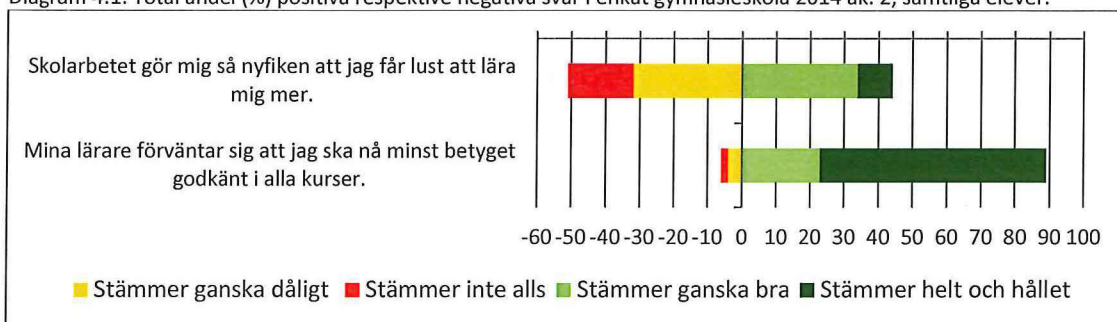
I den enkät som eleverna svarat på ska de bland annat ta ställning till huruvida de upplever att skolarbetet gör dem nyfikna och skapar lust att lära och om de upplever att lärarna förväntar sig att eleverna ska nå målen i alla ämnen. Båda dessa påståenden ingår i de sju frågor som fångar elevernas syn på undervisningens kvalitet. Övriga påståenden tar upp i vilken utsträckning eleverna uppmuntras att vara kreativa, om man kan arbeta i lugn och ro i skolan, om man vet vad som krävs för att nå målen i skolan, om man får veta hur det går i skolarbetet och om man får hjälp av lärarna

⁸ The OECD-Sweden education policy review, presentation, Stockholm 21 oktober 2014

⁹ Likvärdig utbildning i svensk grundskola? Rapport 374, 2012

i skolarbetet om man behöver det. I begreppet undervisningens kvalitet inryms sålunda både skolarbetet och bemötandet från lärarna. Här följer en presentation av och diskussion om enkätresultaten gällande dessa påståenden. I det sammanhanget är det intressant att bland annat göra jämförelser över tid liksom jämförelser mellan pojkars och flickors resultat. Då tidigare års rapporter också visat på skillnader mellan skolor och program görs även den sortens jämförelser här.

Diagram 4.1: Total andel (%) positiva respektive negativa svar i enkät gymnasieskola 2014 åk. 2, samtliga elever.

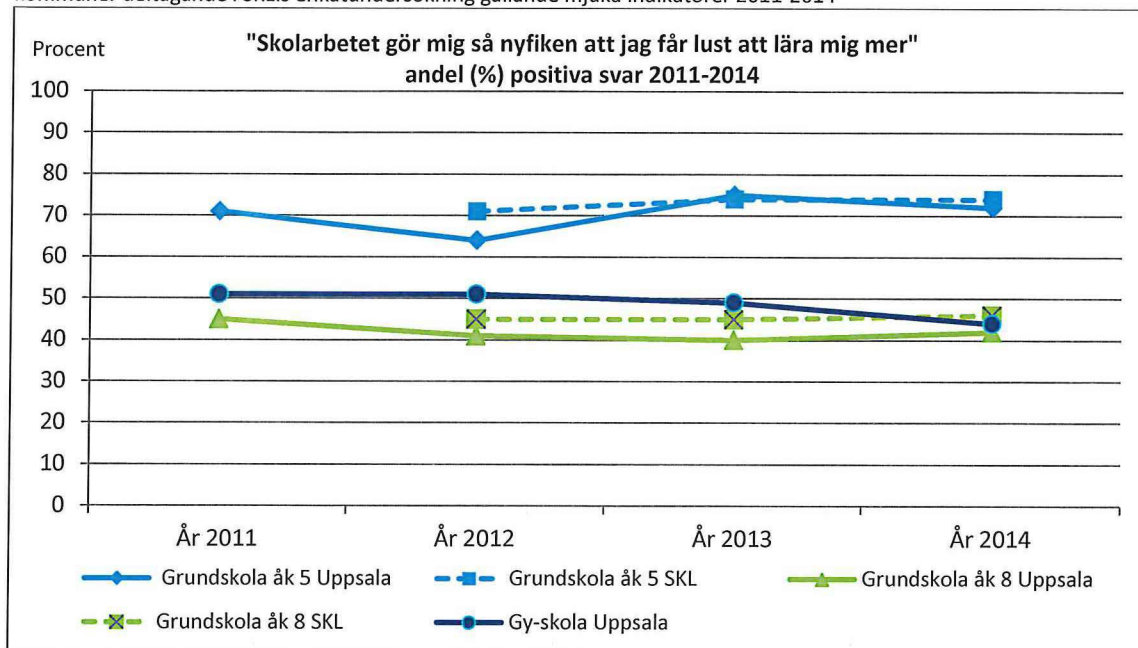

* I diagrammet har inte andelen vet ej-svar tagits med, varför staplarnas värden inte blir 100 procent.

Diagrammet ovan visar att det totalt sett finns en stor differens mellan hur eleverna upplever skolarbetet och deras bild av lärarnas förväntningar. Medan en hög andel elever anger att lärarna förväntar sig att eleverna ska nå målen är det en väsentligt lägre andel som svarar att skolarbetet skapar nyfikenhet och lust att lära. Endast 10 procent av eleverna svarar "stämmer helt och hållet" på påståendet om lusten att lära. Det kan jämföras med de 66 procent som avger samma svar på påståendet om lärarnas förväntningar.

Frågan om lusten att lära ställs också till elever i årskurs 5 och 8 i grundskolan och är en av de frågor SKL använder som mjuk indikator i sina öppna jämförelser av grundskolor. En jämförelse över tid visar en konstant skillnad mellan elevernas upplevelse av skolarbetet i årskurs 5 och 8. Denna skillnad finns både i Uppsala och bland de kommuner som deltar i SKL:s enkätundersökning. I diagrammet nedan syns en negativ utveckling för gymnasieelevernas svar, men då resultatet tidigare varit mycket stabilt behövs ytterligare tidsserier för att veta om detta är en förändring av mer bestående art.

Diagram 4.2: Total andel (%) positiva svar fråga om skolarbetet, samtliga elever åk 5, 8 och gy åk 2, Uppsala och kommuner deltagande i SKL:s enkätundersökning gällande mjuka indikatorer 2011-2014

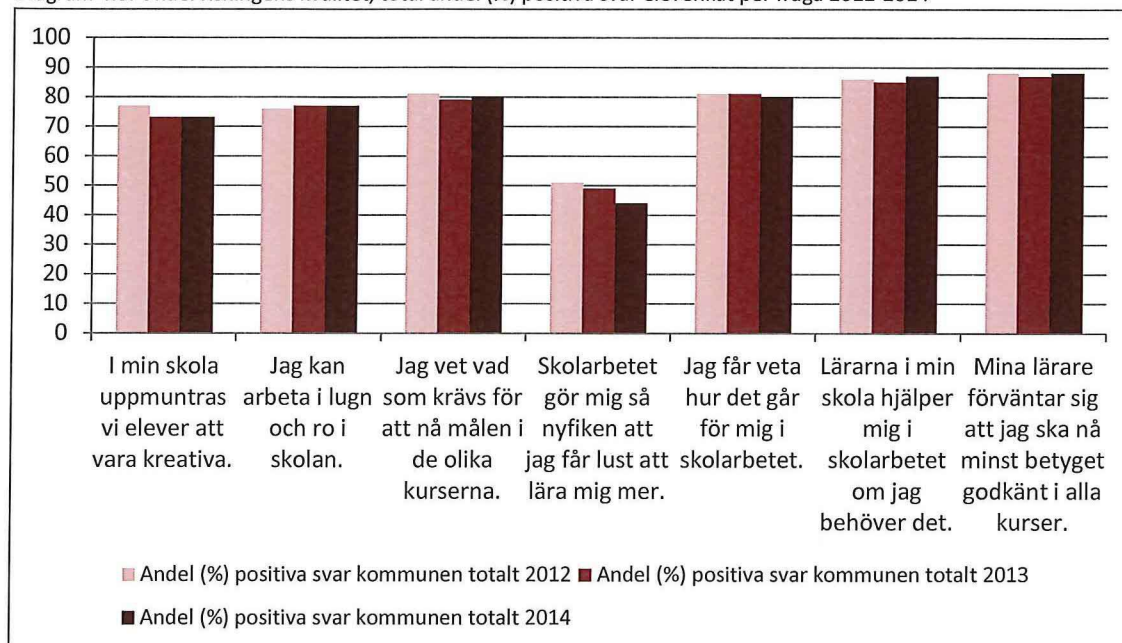

I ett samarbete mellan Uppsala kommun och sociologiska institutionen vid Uppsala universitet har en utvärderingsrapport skrivits om elevers motivation i gymnasieskolan. Med utgångspunkt i frågan om lusten att lära undersöks sambandet mellan elevernas svar på detta påstående och ett urval av övriga frågor i enkäten, bland annat om skolan uppmuntrar eleverna att vara kreativa och lärarnas positiva förväntningar. Undersökningen pekar på att det finns en korrelation mellan huruvida eleverna upplever att skolarbetet skapar lust att lära och om eleverna uppfattar att skolan uppmuntrar kreativitet hos eleverna. Likaså ser man ett samband mellan upplevelsen av skolarbetet och relationen mellan lärare och elev. Sambandet är däremot svagare mellan svaren på lusten att lära och lärarnas förväntningar.¹⁰

En jämförelse av enkätresultaten gällande undervisningens kvalitet åren 2012-2014 visar att det inte skett så stora förändringar vad gäller elevernas svar, förutom den tidigare påtalade negativa trenden för påståendet om lusten att lära. Det faktum att förändringen är så liten kan ge signal om att det kan krävas mer riktade insatser för att skapa en tydligt positiv utveckling.

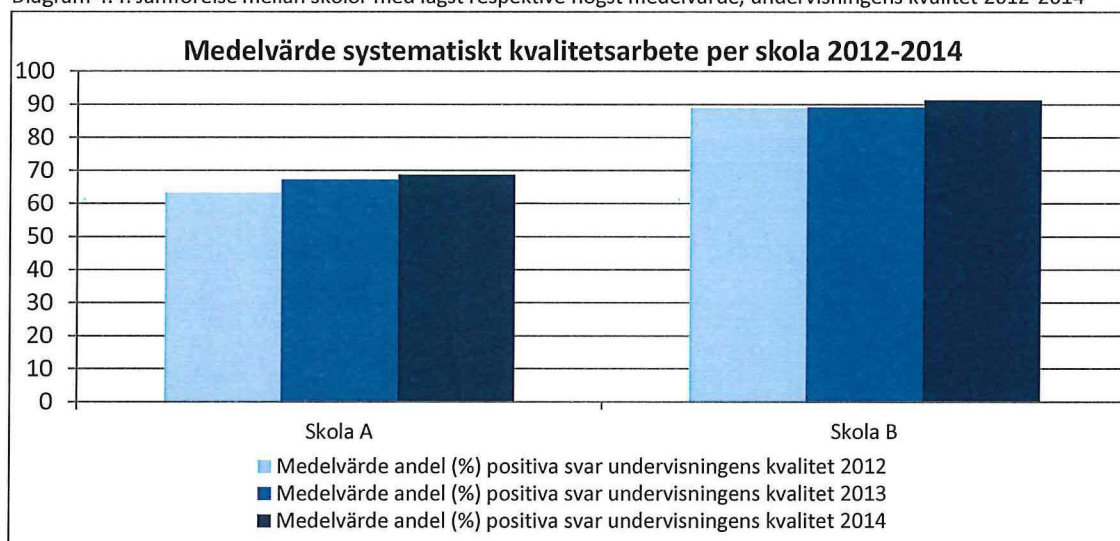
¹⁰ Brydolf, Greta, Masus, Jessica, Tylstedt, Beatrice, Öckinger, Valentin: "Är eleverna omotiverade eller är skolan omotiverande? En utvärderingsrapport om motivation i gymnasieskolan på uppdrag av Uppsala kommun", sociologisk utvärdering, Uppsala universitet

Diagram 4.3: Undervisningens kvalitet, total andel (%) positiva svar elevenkät per fråga 2012-2014

Om jämförelserna istället görs mellan olika skolor blir det tydligt att det finns påtagliga skillnader mellan hur eleverna vid olika skolor uppfattar undervisningens kvalitet. I diagrammet nedan jämförs de två gymnasieskolor med lägst respektive högst medelvärde i de sju påståendena rörande undervisningens kvalitet åren 2012-2014. Skola A har haft lägst medelvärde under de tre åren medan Skola B haft högst medelvärde under samma år. Det skiljer 22 procentenheter mellan de båda skolorna 2014, men det går att peka på en positiv utveckling då skillnaden var större 2012. Skola A har höjt sitt medelvärde med 6 procentenheter, från 63 procent till 69 procent positiva svar i medelvärde. Skillnaderna pekar även här mot behovet av riktade insatser, men också att den skola som har högst resultat verkar kunna ligga stabilt på en hög nivå.

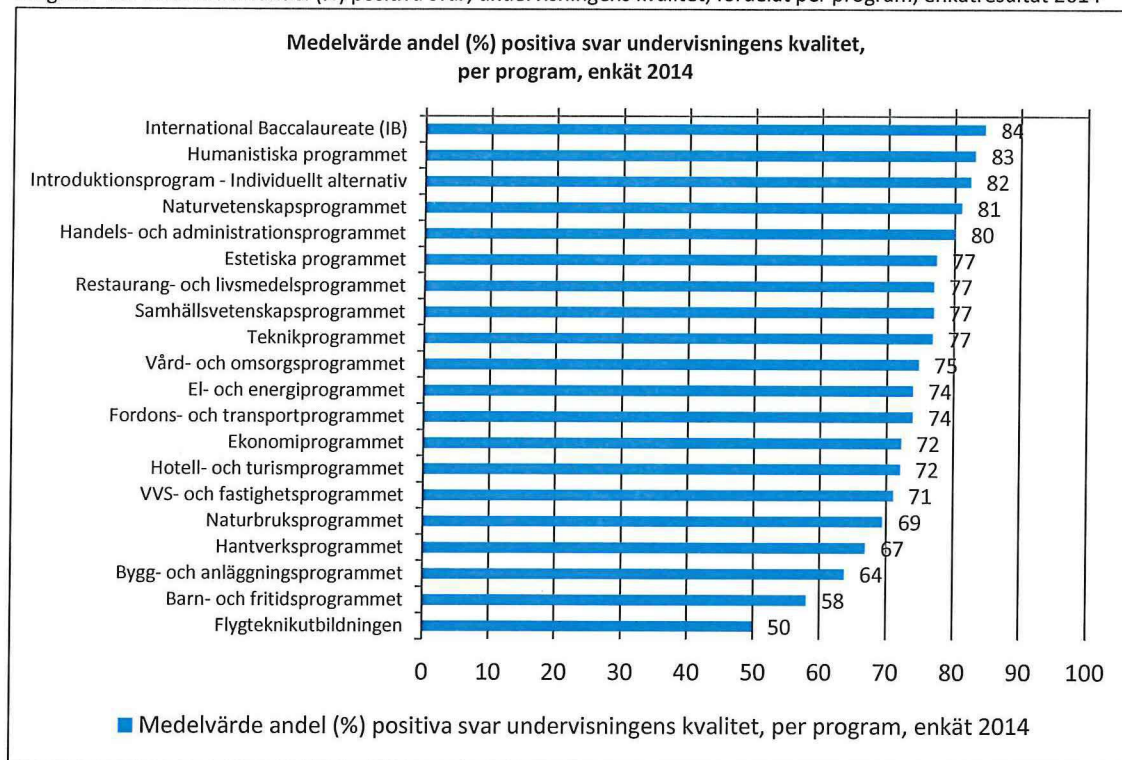
Diagram 4.4: Jämförelse mellan skolor med lägst respektive högst medelvärde, undervisningens kvalitet 2012-2014

Även i en jämförelse mellan olika program blir det tydligt att det finns skillnader i hur elever upplever undervisningens kvalitet. Liksom tidigare år ligger en högre andel yrkesprogram bland

program med lägre enkätresultat och generellt ligger yrkesprogrammen även lägre när det gäller betygspoäng och meritvärden.

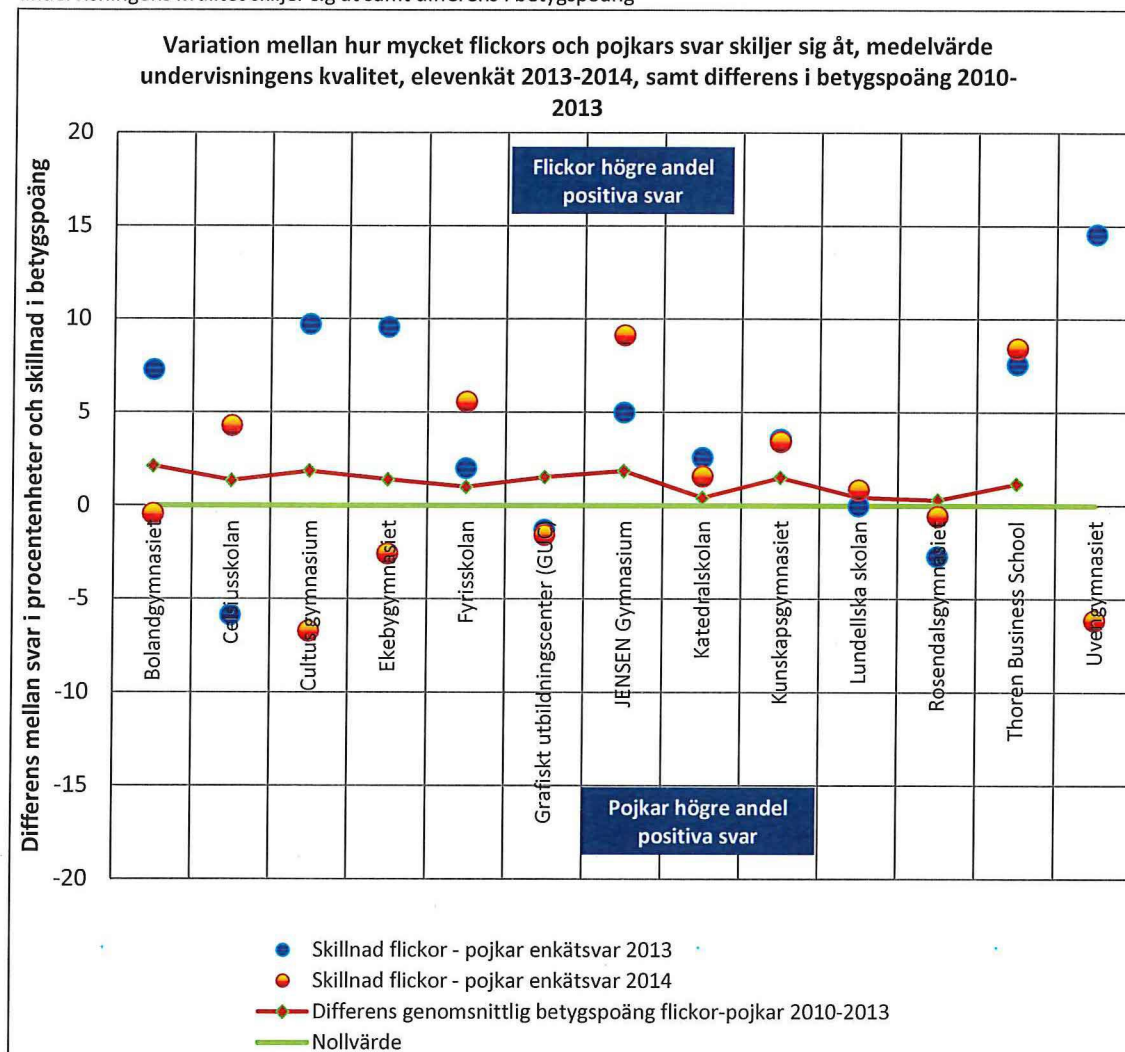
Diagram 4.5: Medelvärde andel (%) positiva svar, undervisningens kvalitet, fördelat per program, enkätresultat 2014

I relation till de resultat OECD lyft fram, där man talar om vikten av höga förväntningar på eleverna, är det intressant att konstatera att det påstående som genom åren får bland de högsta resultaten är huruvida lärarna förväntar sig att elevernas ska nå minst godkänt i samtliga kurser. Eleverna verkar således uppfatta att lärarna har tydliga förväntningar men det finns tydliga skillnader mellan olika skolor och program. Kanske skulle en fördjupad studie av hur förväntningarna ser ut, både vid olika skolor och inom olika program ge värdefull kunskap om positiva sätt att forma förväntningar och om förväntningar kan bidra till att öka likvärdigheten mellan olika skolor och program.

LIKVÄRDIGHET MELLAN KÖN En utgångspunkt i skollagen är att såväl flickor som pojkar har rätt att ges lika villkor och bemötas likvärdigt. Det är tydligt att en hel del arbete återstår att göra för att skapa likvärdighet mellan pojkar och flickor, då flickornas betygsresultat fortsätter att ligga väsentligt högre än pojkarnas. Skillnaden i kunskapsresultat avspeglas också till viss del i skillnader i enkätresultat mellan könen. Utgår man från det totala antalet elever är skillnaden mellan flickors och pojkars svar inte så stor, men differensen är konstant eller till och med något ökande. (Detta visas i diagrammet 4:6.) 2013 års uppföljning av gymnasieskolan visade att det fanns stora skillnader mellan hur flickor och pojkar vid olika skolor svarade på enkätens påståenden om undervisningens kvalitet. Sådana skillnader återfinns också i 2014 års resultat men i flera fall skiljer sig resultaten mycket från förra året. I diagram 4:6 visas skillnaderna mellan skolor i fråga om hur flickor och pojkar svarat på enkätfrågor om undervisningens kvalitet 2013 och 2014. Den lodräta axeln visar skillnaden mellan svaren i procentenheter per skola. När värdena befinner sig ovan den gröna nollvärdeslinjen har flickorna svarat mer positivt och vice versa.

Diagram 4.6: Variation (procentenheter) mellan skolor i hur mycket flickors respektive pojkars enkätsvar inom undervisningens kvalitet skiljer sig åt samt differens i betygspoäng*

* OBS att diagrammet endast visar skillnaden mellan flickors och pojkars svar och inte säger något om hur positivt eleverna svarat i genomsnitt

Skolorna i diagrammet är ordnade i bokstavsordning och endast skolor med minst 10 svarande av varje kön finns med. Det är påfallande stora skillnader mellan enkätresultaten de båda åren för flera av skolorna, och det finns också exempel på skolor där differensen är i det närmaste konstant. Att finna förklaringar till differenserna är ingen enkel uppgift. I de fall antalet elever är litet skulle det kunna vara en orsak till stora skillnader mellan olika år, då man kan anta att en liten grupp påverkas i högre grad av dess sammansättning än en större grupp. Vid flera av skolorna är dock elevantalet tämligen stort båda åren. I flera av skolorna är skillnaderna mellan antalet flickor respektive pojkar stort, men det förklarar i sig inte könsdifferensen eller skillnaden mellan de båda åren, eftersom det finns tydliga differenser också mellan skolor med jämnt antal av respektive kön. Variationerna ovan signalerar kanske snarare ett behov av att se närmare på hur man inom olika skolor arbetar med olika grupper.

I diagrammet är också skillnaden i betygspoäng över fyra år inlagd (röd linje). Den röda linjen visar snittdifferensen mellan flickors och pojkars betygspoäng mellan åren 2010 och 2013. Ju längre från den gröna linjen den röda linjen befinner sig, desto större är differensen mellan

betygspoängen. Skillnaden ger i sig inte några enkla svar till skillnader eller konstanter vad gäller enkätsvar, men den visar att skillnaden mellan betygspoängen mellan flickor och pojkar skiljer sig mellan skolor och att det finns skolor där pojkars och flickors betygresultat ligger mycket nära varandra. Det finns dock ingen skola där pojkarnas betygspoäng är högre än flickornas, då skulle den röda linjen ha befunnit sig under den gröna. Möjligen kan man se ett svagt samband mellan små könsskillnader i enkätsvar och små könsskillnader i betygspoäng.

I skolor där flickors och pojkars svar skiljer sig åt mycket, oavsett om det är flickor eller pojkar som svarat mer positivt, kan det finnas skäl att se närmare på hur skolan arbetar med att ge likvärdiga möjligheter oavsett kön.

DEN NYA GYMNASIESKOLAN De elever som 2011 började gymnasieskolan är den första kull som lämnat den nya gymnasieskolan, Gy11. I denna är som bekant programmen uppdelade på högskoleförberedande respektive yrkesprogram och istället för individuella program finns flera introduktionsprogram. Med ett nytt system är det också intressant att göra jämförelser mellan detta och den gymnasieskola som var i bruk 1994-2013.

Ett väsentligt mått är andelen elever som klarat av sin utbildning på tre år i det nya systemet jämfört med tidigare. I riket var det 63,4 procent av antalet elever som började gymnasieskolan 2011 som våren 2014 gick ut med en gymnasieexamen. Till detta kommer de 7 procent av eleverna som erhöll studiebevis, det vill säga som läst 2 500 gymnasiepoäng men som inte klarat ett godkänt i samtliga kurser som krävs för examen. I Uppsala var andelen elever med gymnasieexamen inom tre år 64,5 procent plus 6,3 procent med studiebevis. Året innan erhöll 71 procent av eleverna slutbetyg från gymnasiet inom tre år i riket, medan resultatet var 68,4 procent för Uppsala. Siffrorna är inte helt jämförbara, då kraven för gymnasieexamen respektive slutbetyg inte motsvarar varandra till fullo. Man kan dock konstatera att andelen elever som fullföljt sin gymnasieutbildning inom tre år inte ökat, trots att ett av syftena med den nya gymnasieskolan var just att en högre andel skulle gå igenom utbildningen på tre år. Kommande års resultat kommer att visa hur utvecklingstrenden ser ut och det finns många faktorer att ta hänsyn till i analysen av resultaten.

Det finns flera skolor där andelen elever som uppnått gymnasieexamen på tre år ligger under eller runt 50 procent. I denna grupp finns både kommunala och fristående skolor representerade men de är uteslutande yrkesgymnasier. Uppsala har sedan tidigare legat lägre än riksnittet i fråga om resultat i yrkesprogram. Detta är en trend som verkar fortsätta även i den nya gymnasieskolan.

Ser man till andel elever som fullföljer sin utbildning inom fyra år gäller 2014 års siffror fortfarande de elever som började sin utbildning i den gamla gymnasieskolan och först 2015 går det att se om förändringar mellan den gamla och den nya gymnasieskolan, sett till genomströmningen över fyra år. Det kan finnas olika skäl till att elever går gymnasieskolan på fyra år. Vanliga orsaker är att eleven bytt program eller haft bristande kunskaper. I denna grupp återfinns också elever som vistats utomlands och läst vid en skola där de inte kunnat tillgodoräkna sig studieåret i det valda programmet. 2014 fullföljde 76,4 procent av rikets elever och 76,3 procent av Uppsalas elever sin gymnasieutbildning på fyra år.

Demokratiska värderingar

DELAKTIGHET OCH RESULTAT Skolan har både ett kunskapsuppdrag och ett uppdrag om att förmedla och förankra demokratiska värderingar. Ett led i detta arbete är att främja delaktighet för eleverna i skolan. Skolinspektionen betonar vikten av att elevernas egna idéer tas tillvara i undervisningen, inte bara för att skapa positiva lärandemiljöer utan också för att hos eleverna själva understödja förmågan att tolerera skilda åsikter och respektera sina medmänniskor.¹¹ Att vara delaktig i sin egen utbildning skapar större potential för att känna engagemang för det arbete som varje utbildning innehåller. I elevenkäten ställs frågor om huruvida eleverna får vara med och planera

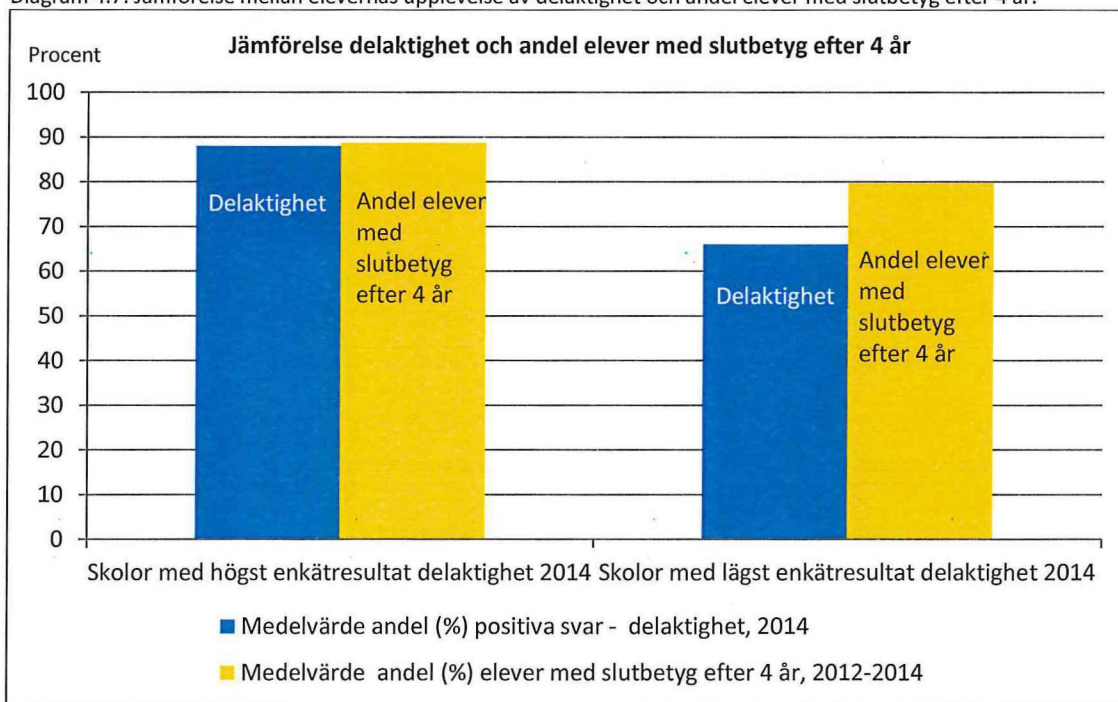
UAN uppdragsplan 2014-2017:

Elever upplever ett medvetet arbete för likabehandling, jämställdhet och demokratiska värderingar

undervisningen, om lärarna tar hänsyn till elevernas åsikter, om lärarna lyssnar på eleverna och om eleverna får vara med i arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Det finns en samvariation mellan att elever upplever att de är delaktiga och kunskapsresultat i form av fullföljda studier. I diagrammet nedan visas den fjärdedel skolor med högst respektive lägst enkätresultat

gällande delaktighet (blå stapel) tillsammans med samma skolors resultat gällande slutbetyg efter 4 år (gul stapel). De skolor som har högst resultat gällande frågorna om delaktighet har också en betydligt högre andel elever med slutbetyg efter 4 år.

Diagram 4.7: Jämförelse mellan elevernas upplevelse av delaktighet och andel elever med slutbetyg efter 4 år.

I samband med att Skolinspektionen genomförde sin tillsyn av skolorna i Uppsala 2013-2014 fick också rektorerna beskriva sitt arbete i så kallade verksamhetsredogörelser, bland annat hur man arbetar med delaktighet. Bland de skolor som har höga resultat i fråga om delaktighet i enkäten 2014 finns också fler konkreta beskrivningar från rektorer på hur man arbetar med delaktighet. Här ges två exempel:

¹¹ Skolinspektionen, *Framgång i undervisningen* (2012)

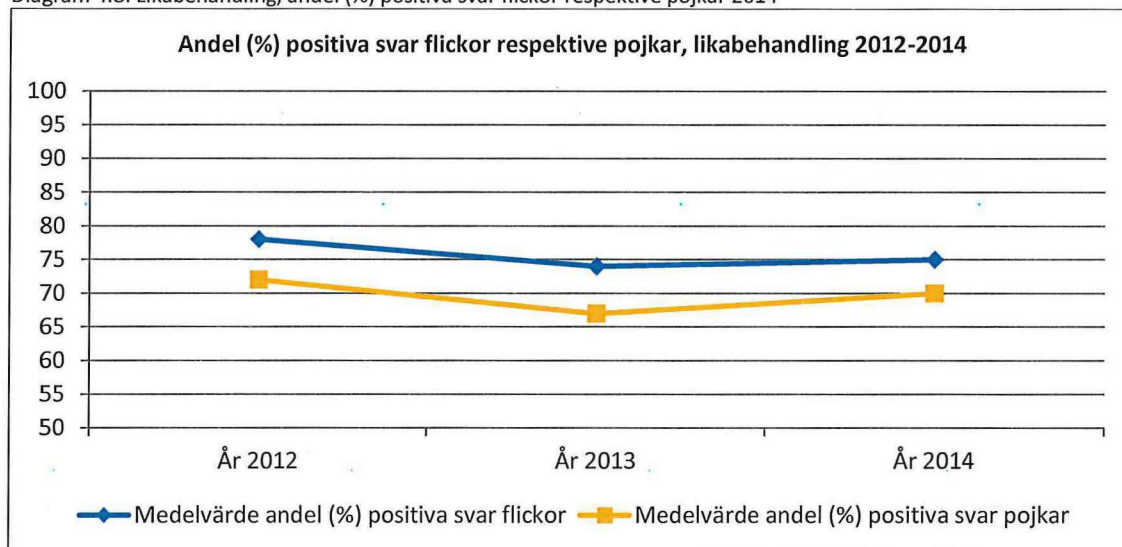
Eleverna fyller i enkäter flera gånger per termin där de uppmanas att lyfta styrkor och utvecklingsområden de ser kring undervisningen för att därmed kunna påverka utbildningen. Här finns också en fråga där eleverna får skatta i hur hög utsträckning de tycker att de får vara med och påverka kursinnehållet samt en fråga kring i vilken utsträckning läraren har tagit till sig av föregående enkät.

Under de första veckorna lägger våra pedagoger ner mycket tid på att formulera och processa vad elever och personal vill tillsammans med vår skola. [...] Vi menar också att det finns givna parallellprocesser mellan det inflytande personalen har i relation till sin ledning och det inflytande eleverna får i relation till personalen. [...] Vi ser också att ett aktivt arbete med formativ bedömning ger och förutsätter ett starkare elevinflytande. Inte minst gäller det via den kursutvärdering vi nu systematiserat.

Att fälla säkra utlåtanden om hur skolan fungerar utifrån samvariationen mellan upplevelsen av delaktighet och resultaten i form av slutbetyg efter fyra år låter sig inte göras. Utifrån Skolinspektionens resonemang om delaktighetens betydelse för att skapa engagemang hos eleverna bör man se arbetet med delaktighet som ett utvecklingsområde i flera skolor.

LIKABEHANDLING PÅ LIKA VILLKOR. Arbetet med likabehandling är ett prioriterat område både nationellt och inom Uppsala kommun. 94 procent av gymnasieskolans elever känner sig trygga i skolan, ett resultat som sett likadant ut de senaste fyra åren och där variationen är marginell också mellan flickor och pojkar. I enkäten finns dock flera påståenden som rör likabehandlingsarbetet och arbetet mot kränkningar. Generellt svarar pojkarna mindre positivt på dessa frågor och det är en skillnad som också varit konstant under flera år, något som synliggörs i diagrammet 4:8 nedan. Även i fråga om detta kan man således konstatera att det finns behov av insatser.

Diagram 4.8: Likabehandling, andel (%) positiva svar flickor respektive pojkar 2014

Det finns liksom inom övriga områden skillnader mellan olika skolor och mellan olika program och emellanåt är dessa skillnader stora. Detta diskuterades och visades också i förra årets rapport. Det förefaller finnas en tydlig och konstant skillnad mellan flickors och pojkars upplevelse av arbetet för likabehandling och mot kränkande behandling. Slår man samman detta med skillnaden i betygsresultat blir det uppenbart att likvärdigheten mellan könen ser ut att vara ett område att prioritera. Ett gott arbetsklimat är en förutsättning för elevernas kunskapsutveckling och att uppleva ett likvärdigt arbete i fråga om trygghet och arbetet mot kränkande behandling är ett steg på vägen till ett sådant arbetsklimat.

Sammanfattning

Med de jämförelser som gjorts i denna genomgång framgår det att likvärdigheten inom Uppsala kommuns gymnasieutbildning är ett utvecklingsområde och att arbetet behöver ske på flera fronter. Detta konstaterades också i den uppföljning som gjordes 2013 och de aspekter av bristande likvärdighet som lyftes då återfinns i flera fall även 2014.

I rapporten har skillnader mellan flickors och pojkars upplevelser av skolmiljön lyfts fram, liksom skillnader mellan både program och olika skolor. Det är ännu för tidigt att säga något om resultatutvecklingen inom den nya gymnasieskolan då den första elevkullen blev klar 2014. Man kan dock konstatera att exempelvis skillnaden mellan flickors och pojkars betygsresultat kvarstår och att resultaten för yrkesprogrammen i Uppsala fortfarande ligger under rikssnittet.

Att förändra mönster som varit konstanta under många år låter sig inte göras med några enkla handgrepp. Att vara medveten om de strukturer som finns och att både på djupet och på mer övergripande nivåer studera skillnader mellan olika grupper och verksamheter ökar dock möjligheterna till förändring. En förhoppning är att de exempel som lyfts i denna rapport ska visa på områden där förändring och förbättring både är önskvärd och möjlig. Alla förändringar kan inte göras samtidigt men att prioritera vilket eller vilka mål man vill nå och i arbetet jämföra sig med andra är ett steg på vägen till förbättring.